
ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE
FAKULTA BIOMEDICÍNSKÉHO INŽENÝRSTVÍ
Katedra zdravotnických oborů a ochrany obyvatelstva

Kriminalistická expertizní činnost v rámci Policie České republiky

Criminologist Expert Work within the Police of the Czech Republic

Bakalářská práce

Studijní program: Ochrana obyvatelstva
Studijní obor: Plánování a řízení krizových situací

Autor bakalářské práce: Martin Pazdera
Vedoucí bakalářské práce: kpt. Mgr. Tomáš Podskalský

Kladno 2020

I. OSOBNÍ A STUDIJNÍ ÚDAJE

Příjmení: **Pazdera** Jméno: **Martin** Osobní číslo: **473897**
Fakulta: **Fakulta biomedicínského inženýrství**
Garantující katedra: **Katedra zdravotnických oborů a ochrany obyvatelstva**
Studijní program: **Ochrana obyvatelstva**
Studijní obor: **Plánování a řízení krizových situací**

II. ÚDAJE K BAKALÁŘSKÉ PRÁCI

Název bakalářské práce:

Kriminalistická expertizní činnost v rámci Policie České republiky

Název bakalářské práce anglicky:

Criminologist Expert Work within the Police of the Czech Republic

Pokyny pro vypracování:

Předmětem bakalářské práce bude analýza expertizní činnosti znaleckých pracovišť Policie České republiky (PČR), jejich historie a specifika. Teoretická část bude věnována významu a historii expertizní činnosti v rámci PČR a historicky předcházejících útvarů. Dále bude objasněno, jak jednotlivá expertizní pracoviště zapadají do organizační struktury PČR. Následně budou popsány jednotlivé činnosti, které jsou v rámci expertizních pracovišť prováděny. Součástí teoretické části bude také analýza právních předpisů upravujících expertizní činnost v České republice. V praktické části bude porovnána expertizní činnost v České republice s 5 vybranými státy EU a USA, kde bude poukázáno na rozdíly v prováděných činnostech a v kontinentálním evropském a angloamerickém právu. Komparace se bude týkat otázek: jmenování znalce, jeho postavení, práv a povinností. U jednotlivých států bude provedena komparace současného stavu expertizní činnosti a pozitiv a negativ jednotlivých právních úprav.

Seznam doporučené literatury:

- [1] BRADÁČ, A., KLEDUS, M., KREJČÍŘ, P. a kol, Soudní znaleství, Brno: Akademické nakladatelství Cerm, 2010, 242 s., ISBN 978-80-7204-704-8
- [2] KŘÍSTEK, L., Znaleství, Praha: Wolters Kluwer, 2013, 332 s., ISBN 978-80-7478-042-4
- [3] STRAUS, J. a kol., Dějiny kriminalistiky, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, 441 s., ISBN 978-80-7380-370-4

Jméno a příjmení vedoucí(ho) bakalářské práce:

kpt. Mgr. Tomáš Podskalský

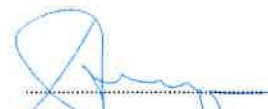
Jméno a příjmení konzultanta(ky) bakalářské práce:

Datum zadání bakalářské práce: **17.02.2020**

Platnost zadání bakalářské práce: **19.09.2021**

prof. MUDr. Leoš Navrátil, CSc., MBA, dr.h.c.
podpis vedoucí(ho) katedry

prof. MUDr. Ivan Dylevský, DrSc.
podpis děkana(ky)

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci s názvem Kriminologická expertizní činnost v rámci Policie České republiky vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů, které uvádím v seznamu bibliografických odkazů.

Nemám závažný důvod proti užití tohoto školního díla ve smyslu § 60 zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

V Kladně dne 21.05.2020

.....
Martin Pazdera

PODĚKOVÁNÍ

Touto cestou děkuji vedoucímu své práce, kpt. Mgr. Tomáši Podskalskému, především za odborné vedení a za ochotnou a trpělivou spolupráci při tvorbě bakalářské práce. Také bych chtěl poděkovat za rady, připomínky a cenné informace, kterých si velmi vážím a které mi značně pomohly. Mé poděkování patří i PaedDr. Marii Kocálové za jazykovou korekturu práce, cenné rady a především vstřícný přístup.

ABSTRAKT

Obsahem této bakalářské práce je analýza kriminalistické expertizní činnosti, která je nezbytná pro práci orgánů činných v trestním řízení. Motivací pro zpracování tohoto tématu mi byla účast na praxi na jednom ze znaleckých pracovišť.

Teoretická část se věnuje obecnému významu expertizní činnosti a historii kriminalistiky, dále uvádí organizační strukturu znaleckých pracovišť na našem území, věnuje se legislativě upravující tuto sféru a popisuje jednotlivá odvětví, kterými se znalecká činnost zabývá.

Praktická část obsahuje v úvodní části shrnutí znalecké činnosti v České republice a rozbor této oblasti v jiných zemích na základě rešerše z odborných zdrojů. Následuje komparace relevantních údajů o expertizní činnosti v jednotlivých státech, které jsou zaneseny do tabulek a doplněny textem. Součástí praktické části je též recenze pozitiv a negativ jednotlivých právních úprav dle daného státu na základě dedukce ze získaných informací.

Výsledkem uvedených postupů je zjištění, že ve znalecké činnosti najdeme zásadní rozdíly plynoucí zejména z odlišných systémů práva a že v zemích s kontinentálním systémem práva bylo nalezeno více pozitiv, než v zemích, kde je uplatňováno angloamerické právo. V úpravě znalecké činnosti v České republice najdeme sice pozitiva, zejména prvky společné s ostatními evropskými státy, ale bohužel i velké množství negativ, které plynou převážně z neurčité legislativy v oblasti podmínek, které musí být splněny pro jmenování znalcem, sankcí a odměn.

Klíčová slova

Expertizní (znalecká) činnost; znalec; znalecký posudek; kriminalistika; kriminalistická stopa; policie

ABSTRACT

This bachelor thesis focuses on criminologist expert work, which is necessary for work of law enforcement authorities. Motivation for processing this topic was my participation in practice on one of the expert workplace.

Theoretical part is dedicated to general meaning of expert work and history of criminalistics, further it introduces organizational structure of expert workplaces on our land, concentrates on legislative modifying this sphere and describes individual branches of which the expert work takes care of.

In practical part the introduction consists of summary of expert work in Czech republic and study of this sphere in other countries based on research from professional sources. Following comes the comparison of relevant data about expert work in each country which are put into charts and accompanied by text. Part of the practical part is also a review of pros and cons of individual legislations according to each country based on deduction from gained information.

The result of stated methods is a discovery that in expert work we can find crucial differences resulting from varying law systems and that in countries with continental law system there were more pros than in countries with angloamerican law system. In adjustment of expert work in Czech republic we can still find some pros especially in traits shared with another european states but sadly we can also find a lot of cons which have roots in uncertain legislative in sphere of demands which need to be fulfilled for appointment of an expert, sanctions and rewards.

Keywords

Expert work; expert; expert's report; criminalistics; criminalistic trace; police

Obsah

1	Úvod	10
2	Cíle práce.....	11
3	Přehled současného stavu	12
3.1	Význam expertizní činnosti	12
3.2	Historie a vývoj kriminalistiky	12
3.2.1	Obecný vývoj kriminalistiky	12
3.2.2	Vývoj kriminalistiky u nás v době vzniku Československa	15
3.2.3	Vývoj kriminalistiky v Protektorátu Čechy a Morava.....	18
3.2.4	Vývoj kriminalistiky v Československu po 2. světové válce	19
3.3	Organizační struktura.....	22
3.4	Právní předpisy upravující expertizní činnost v ČR.....	24
3.4.1	Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)	24
3.4.2	Zákon č. 36/1967 Sb. o znalcích a tlumočnících	24
3.4.3	Vyhláška č. 37/1967 Sb., vyhláška k provedení zákona o znalcích a tlumočnících	25
3.4.4	Zákon č. 273/2008 Sb. o Policii České republiky	25
3.4.5	Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník	26
3.4.6	Pokyny policejního prezidenta	26
3.4.7	Výstupy znaleckého zkoumání	27
3.4.8	Jmenování znalce.....	28
3.5	Jednotlivé činnosti znaleckých pracovišť PČR	29
3.5.1	Daktyloskopie.....	29
3.5.2	Trasologie	34

3.5.3	Balistika	36
3.5.4	Mechanoskopie	37
3.5.5	Biologie.....	38
3.5.6	Chemie a fyzikální chemie	39
3.5.7	Defektoskopie, Metalografie	40
3.5.8	Foto, Video	41
4	Metodika	43
5	Výsledky	44
5.1	Status a činnost znalců v národních právních režimech	44
5.1.1	ČR.....	44
5.1.2	Německo	45
5.1.3	Rakousko	46
5.1.4	Polsko	49
5.1.5	Francie	51
5.1.6	Anglie	53
5.1.7	USA	55
5.2	Porovnání.....	57
5.2.1	ČR x Francie.....	59
5.2.2	ČR x Německo.....	60
5.2.3	ČR x Rakousko	61
5.2.4	ČR x Polsko	61
5.2.5	ČR x Anglie	62
5.2.6	ČR x USA	62
5.2.7	Pozitiva a negativa jednotlivých právních úprav.....	63

6	Diskuze	65
7	Závěr	72
8	Seznam použitých zkratk	73
9	Seznam použité literatury	74
10	Seznam použitých obrázků	77
11	Seznam použitých tabulek	78

1 ÚVOD

Expertizní, nebo též znalecká činnost, je nezbytnou součástí práce policistů a kriminalistů. Existuje velké množství případů, které jsou složité na řešení, nebo je k jejich správnému posouzení potřeba speciálních znalostí v některém oboru. V tu chvíli nastupují na scénu znalci, kteří jako odborníci vypracovávají znalecké posudky (dále jen ZP) v oblasti, která jim byla zadána.

Právě expertizní činnost jsem si zvolil jako téma své bakalářské práce, konkrétně kriminalistickou expertizní činnost v rámci Policie České republiky (dále jen PČR). K řešení dané problematiky jsem přistoupil i díky své osobní zkušenosti s tímto oborem. Ve druhém ročníku svého studia jsem absolvoval praxi na Odboru kriminalistické techniky a expertiz (dále jen OKTE) a měl jsem možnost se se vším seznámit osobně.

Teoretická část je zaměřena na význam znalecké činnosti pro práci kriminalistů a také na historii kriminalistiky ve světě a u nás. Na vývoj kriminalistiky je navázáno aktuální organizační strukturou znaleckých pracovišť a legislativou upravující znaleckou činnost v České republice (dále jen ČR). Na závěr teoretické části jsou vyjmenovány jednotlivé činnosti, které jsou prováděny na znaleckých pracovištích.

Praktická část se věnuje porovnání znalecké činnosti v ČR a několika jiných zemích, konkrétně se jedná o 5 evropských států a Spojené státy americké (dále jen USA). Porovnání se týká rozdílů mezi kontinentálním a angloamerickým právem, postavení znalců před soudem a podmínky jejich jmenování. Součástí praktické části bude posouzení výhod a nevýhod jednotlivých právních úprav v jednotlivých zemích.

2 CÍLE PRÁCE

Hlavním úkolem mé bakalářské práce je rozebrat v teoretické části práce znaleckou činnost. Z počátku je podstatné uvést význam znalecké činnosti, který bude doprovázen vývojem a historií kriminalistiky ve světě a u nás. Ve zbytku teoretické části si kladu za cíl objasnit organizační strukturu znaleckých pracovišť v ČR a seznámit čtenáře se základní legislativou upravující znaleckou činnost u nás. V neposlední řadě chci uvést jednotlivé odborné činnosti prováděné znaleckými pracovišti na našem území a u každého odvětví uvést historii tohoto oboru a jeho význam pro práci kriminalistů.

Cílem praktické části je pak shrnutí expertizní činnosti v ČR z teoretické části a analýza expertizní činnosti v jiných státech, která bude obsahovat výčet legislativních dokumentů upravující řešenou oblast, podmínky pro jmenování znalce a jeho postavení před soudem, práva a povinnosti. Neméně důležitý je úkol poukázání na rozdíly v kontinentálním a angloamerickém právu. Výslednou podstatou praktické části bude komparace výše zmíněných oblastí znalecké činnosti mezi všemi státy a vlastní vyhodnocení pozitiv a negativ jednotlivých právních úprav v daných státech na základě znalostí nabytých při psaní práce.

Doufám, že se mi povede jasně objasnit danou problematiku v teoretické části. V praktické části bych rád dosáhl kvalitní komparace všech relevantních skutečností ovlivňujících znaleckou činnost u nás i v zahraničí. Stejně tak očekávám, že dosáhnu obstojných výsledků při posouzení pozitiv a negativ úprav znalecké činnosti v jednotlivých státech.

3 PŘEHLED SOUČASNÉHO STAVU

3.1 Význam expertizní činnosti

Kriminalistika je rozdělena na několik částí. Jednou z nich je kriminalistická technika. Právě na tuto část navazuje expertizní činnost, která je velmi důležitou součástí policejní práce a zabývá se shromažďováním, zpracováním a analýzou zejména materiálních stop. Využití těchto činností hraje klíčovou roli ve vyšetřování a velmi napomáhá k úspěšnému odhalování a objasňování trestné činnosti. Znalecká činnost zahrnuje použití kriminalistických mezioborových metod a výsledky těchto zkoumání jsou interpretovány dle principů kriminalistické identifikace či dle poznatků jiných věd. [1, 2]

Díky možnosti používání odborných poznatků mají orgány činné v trestném řízení (dále jen OČTŘ), ale i ostatní subjekty, značně usnadněnou práci s objasňováním dané události. Za pomoci technických prostředků, kriminalistických postupů a činnosti znalců lze osvětlit mnohé okolnosti, které vedou ke zjištění objektivní pravdy o činu. ZP jsou potřebné v případech, kdy je objasnění skutečností závislé na odborných znalostech určitého oboru, kterými nedisponuje OČTŘ. Expertizní činnost je v dnešní době rychle se rozvíjející vědy a techniky standardním prostředkem pro dokazování. [1, 2]

3.2 Historie a vývoj kriminalistiky

3.2.1 Obecný vývoj kriminalistiky

Historie tohoto odvětví sahá až do dob antiky. Lidská společnost procházela a stále prochází určitým vývojem. Již v dávných dobách byla do společnosti zaváděna pravidla, která postupně vedla k vytvoření zákonů, které stanovovaly chování lidí ve společnosti. Zároveň s tím vznikla i pravidla toho, jak bude nakládáno s osobami, které zákony poruší. Ve starověku a středověku se důkazy zakládaly především na výsleších svědků a obviněných, přičemž hlavním důkazem bylo doznání pachatele, ke kterému často došlo při mučení či jiném nelidském zacházení. Avšak již ve starověku uměly národy využívat přírodní a technické vědy k objasňování událostí, při kterých došlo k porušení zákona. Nejdříve se uplatnilo především lékařství, které bylo z celé řady vědních oborů využíváno jako první, a to již v antických dobách. Ačkoliv středověk

žádné přelomové objevy nepřinesl a lékařství či znalosti z řemesel nebyly využívány příliš často k ohledání materiálních stop a vysvětlení jejich vzniku, v Číně a v Japonsku se již kolem roku 650 n. l. využívaly otisky prstů k identifikaci osob. Nikoliv však k dokazování trestných činů, ale šlo spíše o jistou symboliku. Ovšem i tak je využití této metody průlomové pro další vývoj kriminalistických metod. [1, 3]

Zlom nastal v 16. století, kdy se závisle na rozvoji lékařství začal rozvíjet specializovaný obor soudního lékařství. S rozvojem soudnělékařské vědy došlo i ke kodifikaci použití soudního lékařství v trestním řízení. Na konci 16. století, v roce 1600, byla Janem Jesenským provedena první veřejná pitva. V roce 1725 vydal Jan František Löw z Erlsfeldu, který byl profesorem na pražské univerzitě, první soudnělékařskou knihu v Čechách, kde se mimo otázek porodnictví, potratů či příčtynosti pojednává také o násilné smrti. Systematické pitvy se však konaly až po roce 1785, kdy byl zřízen útvar soudního a policejního lékařství. Společně se soudním lékařstvím se do trestního řízení zapojovaly i další znalecké činnosti, jako jsou např. grafické expertizy, znalectví písma či soudní chemie, jejichž počátky se datují do 18. století. [3]

S rozvojem všech těchto věd, které napomáhaly k objasňování trestných činů, docházelo k rozmachu kriminalistiky a zejména kriminalistické techniky. Tyto obory v podobě, v jaké jsou známy dnes, mají počátek v období průmyslové revoluce, zejména v jejím vrcholném období, za které je považována druhá polovina 19. století. Jejich hlavním posláním bylo umožnění identifikace osob a věcí, k čemuž výrazně pomohlo vynalezení fotografie v roce 1838. V tomto ohledu drží prvenství Švýcarsko, kde byli pachatelé trestné činnosti fotografováni již v roce 1854. [3]

Průlom v této metodě učinil roku 1882 Alphonse Bertillon, jehož fotografování pachatelů dle jednotných technických zásad bylo velkým přínosem, stejně tak jako speciální metrická fotografie pro dokumentaci místa činu. Na tento objev bylo navázáno v roce 1890, kdy v Anglii Charles Spearman a ve Francii Alphonse Bertillon zavedli dvoudílnou fotografii, která společně se svým nástupcem, trojdílnou fotografií zavedenou na počátku 20. století, je dodnes moderním prostředkem. I přes všechny objevy se však musely hledat jiné cesty, jelikož i přes nesporný přínos fotografie do kriminalistiky, nebyla dokonalým prostředkem k identifikaci. [3]

Alphonse Bertillon, který byl policejním úředníkem pařížské prefektury, nezahálel a do odvětví kriminalistiky přispěl kromě metod spojených s fotografováním i další vynalezenou metodou, a to antropometrií. Ta byla zavedena v letech 1879-1882 a začala se nazývat také jako tzv. bertillonáž. Zavedení tohoto postupu dalo za vznik prvnímu specializovanému pracovišti kriminalistické techniky, kterým byla identifikační služba pařížské policie. Začaly se tvořit tzv. antropometrické karty, které obsahovaly fotografii dotyčného a jeho různé tělesné parametry (viz obrázek 1). [1, 3]

Taille 1 ^m	Long ^r	Pied g.	N ^o de cl.	Agé de .....
Voute	Larg ^r	Médus g.	Aur ^{is}	né le. ....
Enverg 1 ^m	Long ^r	Auric ^{es} g.	Pér ^{is}	a .....
Buste 0, ...	Larg ^r	Coudée g.	Part ^{ies}	dep ^t .....
	Oreille dr. / le ^{ft} .		Cour ^{se} de l'iris	Agé app ^{ré} .....

(Réduction photographique 1/7.)

Inclin ^{is}	Racine (cavité)	Bord. o. .... s. .... p. .... f.	Barbe	Color ^{is} (pig ^{ment}) .....
Haut ^{is}	Dos Base	Lob. c. .... a. .... m. .... d.	Cheveux	/sang ^{is} .....
Larg ^{is}	Haut ^{is} Saillie. Larg ^{is}	A. trg. i. .... p. .... r. .... d.	Car	Coimt. ....
Part ^{ies}	l ..... l	Pli. f. .... s. .... h. .... E	Autres traits caractéristiques :	
	Part ^{ies}	Oreille droite. / Part.	Sig ^{is} dressé par M.	

Obr. 1 - Francis Galton na antropometrické kartě. Zdroj: [4]

Celý svět na konci 19. století pohltila antropometrie (tzv. bertillonáž), což je metoda měření lidského těla založená na starší Quételetově teorii a na stejné myšlence jako Stewensova metoda z Belgie z roku 1860, která se však nedokázala patřičně uchytit a rozšířit. Spolu s antropometrií začaly vznikat i jiné systémy identifikace osob, například podle zubů (odontometrie), měření lebečních kostí (kranioimetrie), podle tvarů očí nebo žil na hřbetu ruky. Plnohodnotným nástupcem bertillonáže ale nebyla ani jedna z těchto metod. [3]

Aby mohla být antropometrie nahrazena, potřeboval obor kriminalistiky zaručeně spolehlivou metodu. Taková metoda existovala a k jejímu objevení významně přispěl český fyziolog Jan Evangelista Purkyně. Předmětem jeho studia byla lidská kůže

a papilární linie. Jako prvním se mu povedlo popsat základní vzory papilárních linií na posledních člancích prstů, a ačkoliv při svých studiích nepomýšlel na využití této techniky pro identifikaci osob, ale zejména na biologické zájmy, povedlo se mu popsáním papilárních linií a navržením jejich klasifikace učinit převratný objev v oboru kriminalistiky. Na základě jeho práce totiž vznikla nová metoda, a to daktyloskopie, která je v kriminalistice využívána dodnes. Společně s českým vědcem se na zpracování daktyloskopie do kriminalistických metod podíleli další dva muži, a to Angličané Francis Galton a Edward Henry. Galton v roce 1880 společně se dvěma spolupracovníky vědecky definoval základní zákonitosti daktyloskopie. Druhý jmenovaný, policejní hodnostář Scotland Yardu Edward Henry, se zasloužil o začlenění daktyloskopie do policejní práce zavedením daktyloskopického klasifikačního systému, který byl posléze přijat po celém světě. [1, 3]

Významnou měrou přispěl i Robert Heindl. Ten působil v Německu jako policejní úředník a zabýval se studiem recidivy. Díky zkoumání recidivistů a jejich chování mohl zavést do praxe registr pachatelů, v němž byli pachatelé řazeni do skupin na základě znaků způsobu páchaní trestné činnosti. Tento systém je tedy založen na principu tzv. modus operandi, což je latinská fráze pro typický postup při určité činnosti. V kriminalistice tato metoda napomohla k odhalování pachatelů na základě vzorců jejich chování či vlastností. [1, 5]

3.2.2 Vývoj kriminalistiky u nás v době vzniku Československa

Vznik samostatného československého státu v roce 1918 s sebou přinesl i vznik československé kriminalistiky. Do té doby bylo území pozdějšího Československa součástí Rakouska-Uherska, kde se kriminalistice věnoval rakouský kriminalista Hans Gross, který je z části považován za „otce kriminalistiky“. Českoslovenští kriminalisté čerpali své poznatky zejména od policistů a četníků Rakouska-Uherska, ale inspiraci nacházeli i u německých či francouzských kolegů. [1, 3]

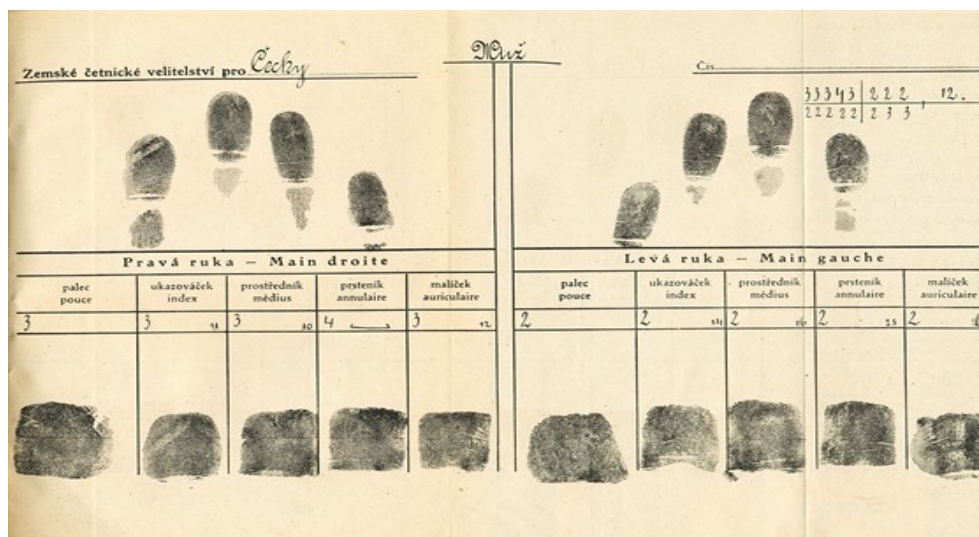
Hans Gross v práci četnictva a policie shledal velké nedostatky. Jeho nespokojenost vygradovala po roce 1869 a rozhodl se, že kriminalistika potřebuje pořádný základ, založený na vědeckých a přírodovědecko-technických poznatcích. Ačkoliv nebyl vědcem, jeho píle a touha zlepšit úroveň kriminalistiky ho dovedla

ke studiu základů věd, které se daly použít při objasňování trestné činnosti. Výsledkem jeho dlouholeté práce bylo dílo, jež nazval „Příručka pro vyšetřující soudce“, vydané v roce 1892, které se stalo první učebnicí věnující se vědecké kriminalistice. Později, v roce 1898, vydal i kriminalistický časopis, který byl vydáván až do roku 1944 a po konci 2. světové války bylo na jeho vydávání opět navázáno od roku 1955. [3]

Do zavedení daktyloskopie do policejní práce byla nejvyužívanější metodou kriminalistů již výše zmíněná antropometrie. Ta se uplatňovala i na pražském policejním ředitelství, a to od roku 1900. Do českých zemí metodu antropometrie dostal policejní úředník František Protivenský a jeho dva kolegové. Tato trojice se v květnu roku 1900 ve Vídni zúčastnila kurzu věnovaného antropometrii a po načerpání znalostí a zkušeností se vrátili do Prahy v září roku 1900. Po jejich návratu proběhlo první antropometrické měření. Tzv. bertillonáž zde však nebyla uplatňována dlouho. S nástupem daktyloskopie byla antropometrie postupně vytlačována a od 9. září 1908 byla oficiálně jako jediný identifikační prostředek přijata právě daktyloskopie. [3]

František Protivenský se nově uznanému oboru z vlastního zájmu věnoval již dříve a od roku 1903 na vlastní náklady zaznamenával daktyloskopické stopy do sbírky, kterou po oficiálním přijetí daktyloskopie poskytl k užitku. Stejně tak pilný byl i příslušník četnictva Josef Povondra, který od roku 1907 budoval na četnickém velitelství Praha vlastní sbírku daktyloskopických stop, které zanášel na daktyloskopické karty (viz obrázek 2) a která byla později sloučena se sbírkou Protivenského. Společně s ostatními daktyloskopickými kartami, které zasílaly jednotlivé stanice četnictva, obsahovala v roce 1922 sloučená sbírka okolo 25 000 daktyloskopických karet a vytvořila tak silný základ pro četnické a policejní služby. [3]

Obr. 2 – Dobová daktyloskopická karta. Zdroj: [6]

Datově se dostáváme do období samostatného Československa, které vzniklo 28. října 1918. Sloučení daktyloskopických sbírek policie a četnictva z roku 1922 bylo náznakem jednotného řízení kriminalistické práce, ovšem v roce 1926 bylo pod vedením Josefa Povondry založeno Ústřední četnické pátrací oddělení, které mělo na starost speciální daktyloskopickou registraci cikánů, a tak byla spolupráce mezi policejním ředitelstvím a četnictvem opět v nedohlednu. Tato situace se změnila s rozhodnutím, že budou všechny policejní úřady a četnické stanice zasílat daktyloskopické karty jednotně na pražské policejní ředitelství, a tak byla po několika letech, v roce 1929, zřízena Všeobecná kriminální ústředna, v jejíž evidenci bylo na 250 000 daktyloskopických karet. [3, 7, 8]

Snaha o zřízení jednotné kriminální služby se u nás projevila už v roce 1919. Tehdy bylo daktyloskopické oddělení, které na policejním ředitelství v Praze existovalo od roku 1901, transformováno na Ústřední daktyloskopickou stanici, na které později došlo k výše zmiňovanému sloučení daktyloskopických karet (1922). I když se o deset let později povedlo založit Všeobecnou kriminální ústřednu, která přejala řadu orgánů (např. Ústřední daktyloskopickou stanici, oddělení zjišťování totožnosti, ústřední sbírku podobizen), zdaleka to neznamenal, že kriminální služba byla v Československu jednotně organizována. Nově zřízená ústředna totiž neměla patřičnou moc a nařizovací kompetence vůči četnickým stanicím, a tak byla práce policie a četnictva až do počátku druhé světové války rozdělena na dvě větve. [3, 7, 9]

Kriminalistika v Československu byla na vzestupu a konkrétně období let 1919-1939 se považuje přímo za vznik československé kriminalistiky. V těchto letech, kromě formování policejní a četnické práce, vznikalo také mnoho děl, která se věnovala kriminalistice. Ze všech autorů, kteří vydávali díla věnující se kriminalistice, je nutno vyzdvihnout Josefa Šejnohu, vedoucího pracovníka Všeobecné kriminální ústředny. Ten na počátku třicátých let 20. století vydal několik kriminalistických publikací, jimiž položil kvalitní základy pro vytvoření systému vzdělávání kriminalistů. Vedle teoretického nástinu kriminalistiky se Josef Šejnoha věnoval i praktické aplikaci, tudíž se považuje za významnou osobnost české kriminalistiky v předválečném období. [1, 3, 7, 9]

3.2.3 Vývoj kriminalistiky v Protektorátu Čechy a Morava

Po obsazení Československa nacistickým Německem a vypuknutí 2. světové války nastal pro naši kriminalistiku značný útlum. Od 16. 3. 1939, kdy byl zřízen Protektorát Čechy a Morava, byly české bezpečnostní složky pod správou německých úředníků a po boku českých bezpečnostních sborů, policie a četnictva, fungovaly i bezpečnostní sbory německé. Kriminální službu i pod vlivem okupantů zastávaly dvě složky, státní policie a četnictvo. Jedinou změnou, která nastala, bylo začlenění tehdejšího Ústředního četnického pátracího oddělení pod Všeobecnou kriminální ústřednu, pod kterou po tomto kroku, kterým měl být vyřešen zmatek v policejní práci, spadala státní policie i četnictvo. V roce 1942 však zavládl opět chaos, a to když ze strany našich okupantů přišla změna dosavadní organizační struktury bezpečnostních sborů. Od dosavadního systému bylo upuštěno a protektorátní policie byla uspořádána dle říšského vzoru. [9, 10, 11]

Změna to byla o to vážnější, že měla výrazný vliv i na výkon kriminalistické služby. Pod protektorátní kriminální službu sice spadala i naše Všeobecná kriminální ústředna, ovšem k vykonávání kriminalisticko-technické a expertizní činnosti neměla dostatečné pravomoci, a tak se její činnost soustředila pouze na zjišťování stop na místě činu a jejich dokumentaci, zatímco kriminalistickou techniku měla na starost pouze německé kriminální policie. [9, 11]

3.2.4 Vývoj kriminalistiky v Československu po 2. světové válce

Po konci 2. světové války, kdy byl rozvoj kriminalistiky a kriminalistické techniky na našem území výrazně pozdržen, nastala nová politická situace, se kterou přišla zároveň i reforma bezpečnostního aparátu. Na základě tehdejšího zákona „149/1947 Sb. o národní bezpečnosti“ vznikl nový bezpečnostní orgán, který nesl název Sbor národní bezpečnosti (dále jen SNB), existující do roku 1947 na základě vládních usnesení a v roce 1947 ustanovený zákonem. Předchozí instituce, státní policie a četnictvo, byly zrušeny a nově vytvořená bezpečnostní složka záměrně nepřejala jejich tradice. [9, 10]

I výkon kriminální služby byl po skončení 2. světové války značně upraven. Na základě rozhodnutí tehdejšího Ministerstva vnitra byla 30. července 1945 založena na území republiky kriminální služba, pro kterou jako její pracoviště byla 10. prosince 1947 zřízena Kriminální ústředna. Toto pracoviště mělo kromě systematického řízení kriminální práce na starost také vedení centrální evidence, řízení identifikační a technické služby a vyšetřování zvláštních trestných činů (např. padělání peněz, obchod se ženami apod.). [9, 10]

Působení Kriminální ústředny, zřízené na konci roku 1947, nemělo dlouhého trvání. Po komunistickém státním převratu v únoru 1948 byla činnost SNB a kriminální služby upravena novými zákony. Od počátku roku 1949 byla Československá republika, do té doby členěná na země, územně rozdělena na kraje. Bezpečnostní složky se začlenily pod správu nově vytvořeného Ministerstva národní bezpečnosti, čímž byla Kriminální ústředna sídlící v Praze zrušena. Kriminální služba byla na jaře téhož roku začleněna do tzv. 4. sektoru velitelství Veřejné bezpečnosti. [9, 10]

Únorový převrat a nástup komunistické strany nepřinesl strukturální změnu jen v kriminální službě. U bezpečnostních složek byli z vedoucích funkcí hromadně odvoláváni tehdejší šéfové, kterými z velké části byli odborníci na kriminalistiku, kteří zde působili už v dobách první republiky a výrazně se zasadili o rozvoj kriminalistiky a policejní práce nejen u nás. Na jejich místa pak byli dosazováni lidé, kteří se v dané problematice neorientovali zdaleka tak dobře, jako jejich předchůdci. Nově dosazení pracovníci, často bez jakéhokoliv vzdělání potřebného pro výkon této profese, pouze

plnili úkoly Komunistické strany Československa a výsledkem toho byly zinscenované politické procesy proti odpůrcům tehdejšího režimu, které skončily dlouhými tresty odnětí svobody nebo dokonce politickými vraždami (např. JUDr. Milada Horáková, Heliodor Píka). [9]

V roce 1953 bylo zrušeno Ministerstvo národní bezpečnosti a bylo rozhodnuto, že bezpečnostní složky budou opět spadat pod správu Ministerstva vnitra, které bylo reorganizováno. V ten samý rok současně vznikla Hlavní správa veřejné bezpečnosti, kde byl jednou částí i vědeckotechnický odbor, v jehož čele jako první působil mjr. JUDr. Bohumil Němec. Zřízení tohoto odboru mělo veliký význam. O pět let později, v roce 1958, byl totiž rozkazem ministra vnitra ze dne 12. prosince 1958 zřízen Kriminologický ústav Hlavní správy Veřejné bezpečnosti, na jehož vzniku se zásadně podílel právě mjr. JUDr. Bohumil Němec. Toto pracoviště se stalo samostatným orgánem, který dirigoval výkon kriminalistické techniky a stal se centrálním pracovištěm pro kriminalistické expertizy. Tento útvar, v trochu pozměněné podobě, funguje dodnes a je důležitou součástí dnešní PČR. [9, 10, 12, 13]

Roku 1957 se začal vydávat odborný časopis s názvem „Kriminologický sborník“, který od roku 1959 vycházel jako měsíčník, a dodnes vychází pod patronací dnešního Kriminologického ústavu (dále jen KÚ). Významnou osobností kriminalistiky v době, kdy se v československé kriminalistice výrazně projevoval vliv té sovětské, byl slovenský právník a kriminalista prof. JUDr. Ján Pješčák DrSc., který byl ústřední postavou české kriminalistiky až do roku 1989. Později se stal také vedoucím katedry kriminalistiky na Právnické fakultě Univerzity Karlovy, o kterou se sám nejvíce zasadil. Stejně tak má podíl na založení Vysoké školy Sboru národní bezpečnosti, jejíž založení úzce souvisí s rokem 1968. V tomto roce totiž v bezpečnostních sborech proběhla velká čistka, která se týkala zastánců tzv. „socialismu s lidskou tváří“ a odpůrců vpádu vojsk Varšavské smlouvy. Pješčákův velký význam pro kriminalistiku je i díky tomu, že bojoval o to, aby se kriminalistika stala samostatnou vědou, jelikož do té doby byla považována spíše za vědu právní či technickou. [9, 10]

Dalším milníkem v historii je samozřejmě rok 1989. Do té doby vycházelo mnoho děl s kriminalistickou tematikou, která byla zaměřena na teorii kriminalistiky, jednotlivé znalecké metody, metodiku vyšetřování a další vedlejší témata v kriminologickém oboru.

Velkou řadu prací vydávaly Ústav kriminalistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy, Kriminalistický ústav Hlavní správy Veřejné bezpečnosti nebo Vysoká škola Sboru národní bezpečnosti. Z řady autorů je nutno vyzdvihnout jména výše zmíněných prof. JUDr. Jana Pješčaka DrSc., mjr. JUDr. Bohumila Němce nebo prof. JUDr. Miroslava Protivínského DrSc. Revoluční rok 1989, ve kterém se uskutečnil státní převrat, s sebou logicky přinesl velké změny v bezpečnostních sborech. [9, 10]

V těchto letech došlo samozřejmě k útlumu kriminalistické činnosti v důsledku organizačních změn. Řada příslušníků bezpečnostních sborů opouštěla své pozice z důvodu spojení s minulým politickým režimem. Jejich postavení nepomohl ani velmi kritizovaný zákrok Veřejné bezpečnosti proti studentům při protestech v Praze. Následkem pádu minulého režimu došlo ke zrušení Státní bezpečnosti a k velké obměně na čelních pozicích SNB. Dosavadní bezpečnostní sbor byl trnem v oku nové vládě, která si jako jeden z cílů vytyčila zrušení totalitního SNB. Prvním krokem k tomuto cíli bylo zrušení Vysoké školy Sboru národní bezpečnosti, které bylo provedeno na základě nařízení vlády České a Slovenské Federativní Republiky (dále jen ČSFR). [9]

Vzhledem k novému režimu došlo k otevření hranic, což umožnilo průnik zločineckých organizací na území naší republiky. Potřeba vysokoškolsky vzdělaného policejního sboru tu tedy byla i po zrušení Vysoké školy Sboru národní bezpečnosti. Pod správou Federálního ministerstva vnitra (dále jen FMV) proto vznikl v roce 1990 Institut Federálního ministerstva vnitra, ve kterém působili bývalí vysokoškolští učitelé, kteří po důkladném přezkoušení, kterým prošla pouze asi třetina zúčastněných, školili nové policisty. Dosavadní SNB se stal po vzniku ČSFR federální složkou a dne 27. srpna 1991 byl oficiálně stanoven Federálním policejním sborem. Jelikož nová doba přinesla i nové formy kriminality a policistů ve službě rapidně ubývalo, v ČSFR bylo potřeba vytvořit nový bezpečnostní sbor, který by se přizpůsobil době a splňoval by požadavky na zajištění bezpečnosti státu. Tím se stala PČR, která byla založena 15. července 1991. [9]

Pod patronací FMV vzniklo kolegium pod vedením prof. JUDr. Miroslava Protivínského DrSc. a později prof. JUDr. Jana Musila CSc. pro vytvoření nové policejní vysoké školy. Intenzivní práce celého kolektivu, který měl za úkol vytvořit vysokou školu naprosto odlišnou od předchozí policejní vysoké školy z dob socialismu, vedla ke zrodu

Policejní akademie se sídlem v Praze. Výsledkem zdlouhavých přípravných a poté legislativních řízení bylo oficiální založení policejní vysoké školy, která spadala pod FMV, zákonem č. 232/1992 Sb., o policejních vysokých školách a o zřízení Policejní akademie, ze dne 27. dubna 1992. Účinnosti tento zákon nabyl o měsíc později, přesně 29. května 1992, a činnost Policejní akademie byla zahájena 1. října 1992 pod vedením prvního rektora, prof. JUDr. Jana Musila CSc., který se velkou měrou zasloužil o její vznik. Prvotní Policejní akademie zanikla k datu 31. 12. 1992 v důsledku zániku ČSFR a od 1. 1. 1993 fungovala vysoká škola jako Policejní akademie ČR. [9]

3.3 Organizační struktura

PČR je organizačně rozdělena na 3 hlavní části, a to na Policejní prezidium, celostátní útvary a krajská ředitelství policie (dále jen KŘP). Mezi znalecká pracoviště v rámci PČR řadíme KÚ, Pyrotechnickou službu a OKTE. První dvě jmenovaná pracoviště spadají v organizační struktuře do celostátních útvarů a třetí znalecké pracoviště, OKTE, spadá pod KŘP. [1]

Nejvýše postavené pracoviště z kriminalisticko-technických a znaleckých pracovišť PČR je KÚ, který jako nejvyšší článek v této struktuře plní následující úkoly:

„1. provádí znaleckou (expertizní) činnost ve znaleckých oborech chemie, elektrotechnika, písmoznalectví, kriminalistika a strojírenství,

2. vede celostátní kriminalisticko-technické evidence, sbírky a statistiky,

3. provádí výzkum a vývoj ve výše uvedených oborech, včetně výzkumných úkolů udělených na základě veřejné soutěže (granty),

4. řeší a zajišťuje vývoj a výrobu technických a programových prostředků a nových pomůcek pro kriminalisticko-technickou a znaleckou (expertizní) činnost prováděnou v rámci Policie ČR a ministerstva vnitra,

5. řídí odborně a metodicky výkon kriminalisticko-technické a znalecké (expertizní) činnosti policie a ministerstva vnitra,

6. spolupracuje jako člen ENFSI (Evropská síť forenzních institucí) se zahraničními kriminalistickými (forenzními) institucemi.“ [1, s. 61]

Do roku 2005 prováděl KÚ činnost i v odvětví pyrotechniky. Od roku 2005 však tuto funkci převzalo pracoviště Pyrotechnické služby. To má mezi pracovišti tohoto typu zvláštní postavení, jelikož vykonává kriminalisticko-technickou činnost pouze v odvětví pyrotechniky. [1]

Nejnižším článkem znaleckých pracovišť PČR jsou OKTE. K hlavní náplni jejich práce patří znalecká činnost, což znamená, že orgánům policie a OČTŘ podávají ZP a odborná vyjádření (dále jen OV) z různých oborů kriminalistiky. Dále také poskytují své experty pro kriminalisticko-policejní a procesní úkony. OKTE zajišťuje výjezdy expertů na místa zvláště závažných zločinů nebo mimořádných událostí. Tam slouží k vyhledávání a zajišťování stop nebo mohou posloužit pouze ke konzultaci. V kraji, pro který je dané pracoviště OKTE určeno, řídí výkon kriminalisticko-technické činnosti a v místě pracoviště OKTE jsou pořádány stáže a odborná školení pro kriminalistické techniky. [1]

Do struktury kriminalisticko-technických pracovišť zařazujeme ještě jedno oddělení, které však není znaleckým, ale pouze kriminalisticko-technickým pracovištěm. Jedná se o oddělení kriminalistické techniky Služby kriminální policie a vyšetřování. Tato pracoviště, na jejichž stupni vykonávají činnost kriminalističtí technici, mají na starost ohledávání místa činu, do kterého zahrnujeme úkony vyhledávání, zajišťování a vyhodnocení materiálních stop nebo obrazovou dokumentaci místa činu. Do jejich činnosti spadá také dokumentace ostatních procesních úkonů (např. rekonstrukce, rekognice, pitva), zajišťování stop a jejich odesílání ke znaleckému zkoumání nebo úkony spojené s identifikací a evidencí (např. úřední popis osoby, daktyloskopování osob). [1]

Znalecká činnost výše zmíněných policejních orgánů spadá pod znaleckou činnost ústavů, definovanou v zákoně č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících. V praxi tyto orgány fungují tak, že za ústav, kterým může být v rámci PČR KÚ, Pyrotechnická služba nebo OKTE, zpracovávají posudky jejich zaměstnanci jménem daného ústavu. [1]

3.4 Právní předpisy upravující expertizní činnost v ČR

Znalecké dokazování je v ČR upraveno několika zákony, vyhláškou a pokyny policejního prezidenta. Jako tři hlavní pilíře legislativy týkající se expertizní činnosti jsou uváděny trestní řád (zákon č. 141/1961 Sb.), zákon o znalcích a tlumočnících (zákon č. 36/1967 Sb.) a k němu přidaná vyhláška Ministerstva spravedlnosti k provedení zákona o znalcích a tlumočnících (vyhláška č. 37/1967 Sb.). Ve stručnosti lze říci, že znalec v trestním řízení není procesní stranou, na formu jeho výsledku existují speciální ustanovení a jeho posudek je v trestním řízení považován za speciální druh důkazu. [2, 14]

3.4.1 Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

V trestním řádu je z velké části obsažen rámec spolupráce mezi znalci a OČTŘ. V trestním řádu se otázkám expertizní činnosti a znalcům věnují § 104c, § 104d, § 104e, § 105 – § 111, § 113 a částečně § 164/1, kde se na znalecké dokazování vztahuje poslední věta toho odstavce. V trestním řádu se upravují náležitosti týkající se vyšetřovacího pokusu, rekonstrukce a prověrky na místě činu (§ 104c, § 104d, § 104e). Dále je zde obecně, v samostatném oddílu o znalcích, uvedeno, v jakých případech se znalec povolává k trestnímu řízení, ustanovují se pravidla jeho výsledku a zmíněno je i to, kdo přiznává znalečné (§ 105 - § 111). Myšleno je i na ohledání, ke kterému se na základě § 113 zpravidla přibírá znalec. Poslední zmíněný § 164/1 popisuje postup PČR při vyšetřování a uvádí možnost vyslechnutí znalce při vyšetřování. [2, 15, 16]

3.4.2 Zákon č. 36/1967 Sb. o znalcích a tlumočnících

Zákon o znalcích a tlumočnících je pro znaleckou činnost důležitý v mnoha směrech. Jedná se o zákon, který fungoval v téměř nezměněné podobě přes 40 let a později byl novelizován zákonem č. 444/2011. Jeho účelem je zajištění fungování znalecké činnosti před státními orgány. Zákon č. 36/1967 Sb. se netýká jen znalců, ale také tlumočnicků. Vzhledem k tématu této práce ovšem budu uvádět jen náležitosti, které ovlivňují funkci znalců. V tomto zákoně jsou uvedeny podmínky pro jmenování znalce, které provádí ministr spravedlnosti, popřípadě předseda krajského soudu. Zákon stanovuje podmínky pro veškerou znaleckou činnost, určuje odměny a náhrady nákladů

a stejně tak, jako uvádí podmínky určení znalce, obsahuje také podmínky pro pozastavení znalecké činnosti. [17]

V zákoně o znalcích a tlumočnících je zmínka také o seznamech znaleckých ústavů. Ty vede Ministerstvo spravedlnosti a dělí se na dva oddíly. Do prvního oddílu se podle §21/3 zapisují znalecké ústavy dle §21/1, který říká: „*Znaleckými ústavami jsou právnické osoby nebo jejich organizační složky, které jsou specializovány na znaleckou činnost a jsou zapsány do seznamu znaleckých ústavů.*“ V druhém oddíle jsou zapsány instituce, které jsou uvedeny v §21 odstavci 3, kde je uvedeno: „*Do druhého oddílu seznamu znaleckých ústavů se zapisují vysoké školy nebo jejich součásti a veřejné výzkumné instituce, případně jiné osoby veřejného práva nebo jejich organizační složky vykonávající vědeckovýzkumnou činnost v příslušném oboru. Tyto ústavy jsou určeny především pro zpracování znaleckých posudků ve zvlášť obtížných případech vyžadujících zvláštního vědeckého posouzení.*“ [17]

Znalci z druhého oddílu jsou myšleny znalecké ústavy, ale v některých případech i vysoké školy nebo jejich součásti, které mají v daném nebo podobném oboru akreditované doktorské studium. V neposlední řadě jsou v zákoně uvedeny typy přestupků, kterých se znalec může v trestním řízení dopustit. [2, 15, 17, 18]

3.4.3 Vyhláška č. 37/1967 Sb., vyhláška k provedení zákona o znalcích a tlumočnících

Prováděcí vyhláška uvádí, kdo vybírá osoby pro funkci znalce, kdo ověřuje podmínky, které musí být splněny pro jmenování znalcem, a také se zmiňuje o seznamech znalců, které jsou vedeny u krajských soudů, stejně tak jako jsou vedeny seznamy ústavů. Vyhláška obsahuje informace o znalecké pečeti a znaleckém deníku, které musí každý znalec používat. Ustanovuje lhůtu, kterou má znalec na vydání posudku, stejně tak mu určuje náležitosti, které posudek musí obsahovat, a uvádí výši odměn, na které mají znalci nárok při výkonu znalecké funkce. [2, 15, 18, 19]

3.4.4 Zákon č. 273/2008 Sb. o Policii České republiky

V zákoně o PČR je obecně popsána funkce a postavení PČR v rámci státu, stejně tak práva a povinnosti policistů a další náležitosti upravující funkci této ozbrojené složky

v bezpečnostním systému ČR. Znalců se zákon okrajově dotýká v hlavách I – III, kde je popsána základní struktura PČR, a dále v hlavě X, kde se v § 67/1d hovoří o tom, že je PČR v rámci šetření a objasňování přestupků oprávněna vyžadovat odborné (znalecké) vyjádření. [20]

3.4.5 Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník

V trestním zákoníku se znalecké činnosti věnuje § 346, kde jsou uvedeny všechny sankce při porušení pravidel znalecké činnosti. Paragraf věnující se křivé výpovědi a falešnému znaleckému posudku uvádí, že za poskytnutí nepravdivých informací, falešného posudku nebo zamlčení důležitých skutečností, může být znalci udělen zákaz činnosti nebo trest odnětí svobody v délce trvání 1 rok až 10 let v závislosti na okolnostech. [21]

3.4.6 Pokyny policejního prezidenta

Tzv. závazné pokyny policejního prezidenta jsou interní akty řízení. Znalecké činnosti se týkají 3 pokyny, a to:

1. *Pokyn policejního prezidenta č. 177/2018 kterým se upravuje věcná, funkční a místní příslušnost znaleckých pracovišť Policie České republiky* – Obsahuje vymezení pojmů, definování věcné, funkční a místní příslušnosti, předběžné vyjádření a účast na ohledání. Jeho součástí jsou 3 přílohy, konkrétně:

- a) *příloha č. 1* upravující rozsah věcné příslušnosti KÚ, Pyrotechnické služby a OKTE ke znalecké činnosti podle jednotlivých odvětví;
- b) *příloha č. 2* upravující rozsah věcné příslušnosti KÚ, Pyrotechnické služby a OKTE ke kriminalistickotechnickým a dalším činnostem souvisejícím se znaleckou činností policie;
- c) *příloha č. 3* upravující rozsah věcné příslušnosti KÚ v oblasti fyziometrického vyšetření.

2. *Pokyn policejního prezidenta č. 100/2018 o kriminalisticko-technické činnosti Policie ČR* – Upravuje obecná ustanovení, ohledání, dokumentace, objekty zkoumání, druhy zkoumání a zajišťování objektů zkoumání.

3. *Pokyn policejního prezidenta č. 175/2016 o odborné způsobilosti k vykonávání znalecké a kriminalisticko-technické činnosti* – Tento pokyn upravuje:

- a) vstupní profesní přípravu, vydávání znaleckého osvědčení a prolongaci oprávnění příslušníka PČR k vykonávání činnosti kriminalistického znalce;
- b) vstupní profesní přípravu a prolongaci oprávnění příslušníka policie k vykonávání činnosti kriminalistického technika;
- c) vedení celostátních evidencí kriminalistických znalců, odborných pracovníků a kriminalistických techniků;
- d) spolupráci mezi útvary policie na zajištění vzdělávání ve vybraných oblastech znalecké a kriminalistickotechnické činnosti. [22, 23, 24]

3.4.7 Výstupy znaleckého zkoumání

Výstupem znaleckého zkoumání může být ZP nebo OV. Každý z těchto výstupů obsahuje jiné formální náležitosti. O vypracování OV OČTŘ žádá přípisem, zatímco o ZP opatřením. Dožadující orgán dožaduje vždy znalecké pracoviště, nikoli konkrétního znalce. Oba dva tyto dokumenty musí být v písemné formě a musí obsahovat několik náležitostí, jako jsou: razítko, místo a datum vyhotovení, název a sídlo znaleckého pracoviště, vymezení oboru, popis pachatele a trestného činu apod. [15, 16]

OV je na základě §105/1 Trestního řádu vyžadováno od znaleckého pracoviště policie, v rozsahu příslušnosti daného pracoviště, na základě dožádání. OV jsou dle §112 Trestního řádu v trestním řízení listinnými důkazy a podávají se v případech nevyžadujících aplikaci složitějších postupů a metod zkoumání předmětů a stop. V tomto případě vystupuje znalec před soudem jako svědek, jelikož není soudem ustanoven jako znalec. OV musí obsahovat písemné vyhotovení s obecnými administrativními náležitostmi (razítko, místo, čas atd.), úvod, vymezení odborné skutečnosti, vlastní odborné vyjádření a informace o osobě, která OV vypracovala (funkce, hodnost, titul, jméno apod.). Písemné vyhotovení OV, na rozdíl od ZP, neobsahuje obligatorně popis postupu znaleckého zkoumání, znaleckou doložku, neprošívá se a nepečetí. [15, 16]

Je-li daný případ složitější a nestačí k němu podání OV, je OČTŘ a před soudem předseda senátu, na základě §105/1, oprávněn opatřením přibrat znalce (znalecké

pracoviště policie) k podání ZP. V tomto případě je ZP samostatným důkazním prostředkem v trestním řízení. Jelikož jako svědek by se znalec k ZP nemohl vyjadřovat, musí být před soudem jmenován znalcem. ZP musí obsahovat administrativní náležitosti, důvody podávání posudku, popis nálezu a popis a závěr posudku. Oproti OV je ZP mnohem detailnější a jsou v něm odborně popisovány metody znaleckého zkoumání v dané věci. [15, 16]

V některých případech má OČTŘ možnost požádat o vydání předběžného vyjádření. Takto může učinit například z důvodu neodkladnosti, kdy nemůže dožádat provedení řádného ZP, nebo když potřebuje zjistit předběžný výsledek znaleckého zkoumání, přičemž současně s tím požádá o oficiální ZP. Toto vyjádření neprochází řádným kontrolním a schvalovacím procesem a je stvrzeno pouze zpracovatelem. Z toho důvodu nemá hodnotu OV ani ZP, a tak nemůže být v daném případě použito jako důkaz. Posuzují se v něm pouze takové skutečnosti, které lze bez složitějšího znaleckého zkoumání dokázat a nelze je dalším zkoumáním vyvrátit. [15, 16]

3.4.8 Jmenování znalce

Jmenování znalce provádí ministr spravedlnosti nebo předseda krajského soudu na základě zákona č. 36/1967 Sb. o znalcích a tlumočnících. „*Jmenovat znalcem (tlumočnickem) lze toho, kdo:*

a) je státním občanem České republiky, občanem jiného členského státu Evropské unie, kterému bylo vydáno potvrzení o přechodném pobytu nebo povolení k trvalému pobytu na území České republiky, nebo státním příslušníkem jiného než členského státu Evropské unie, kterému bylo vydáno povolení k trvalému pobytu na území České republiky,

b) je způsobilý k právním úkonům v plném rozsahu,

c) je bezúhonný,

d) nebyl v posledních 3 letech vyškrtnut ze seznamu znalců a tlumočnicků pro porušení povinností podle tohoto zákona,

e) má potřebné znalosti a zkušenosti z oboru (jazyka), v němž má jako znalec (tlumočnick) působit, především toho, kdo absolvoval speciální výuku pro znaleckou (tlumočnickou) činnost, jde-li o jmenování pro obor (jazyk), v němž je taková výuka zavedena,

f) má takové osobní vlastnosti, které dávají předpoklad pro to, že znaleckou (tlumočnickou) činnost může řádně vykonávat,

g) se jmenováním souhlasí.“

„Podmínku bezúhonnosti podle odstavce 1 písm. c) nesplňuje fyzická osoba, která byla pravomocně odsouzena

a) za úmyslný trestný čin, nebo

b) za nedbalostní trestný čin spáchaný v souvislosti s výkonem činnosti znalce (tlumočnicka), pokud se na ni nehledí, jako by nebyla odsouzena.“ [17]

Znalec musí před svým jmenováním složit slib tomu, kdo jej jmenoval. Například příslušníci OKTE skládají slib do rukou ředitele KÚ, ostatní znalci skládají slib předsedovi soudního senátu. Po splnění povinnosti složit slib jsou znalci uvedeni do seznamu znalců. [17]

V některých případech je možné přibrat znalce, který není uveden v registru znalců. Děje se tak dle §24 zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, v případech, že v daném oboru není zapsán registrovaný znalec, nebo registrovaný znalec nemůže provést úkon anebo by vypracování ZP registrovaným znalcem přineslo nepřiměřené náklady nebo obtíže. I tímto způsobem ustanovení znalci mohou před soudem vystupovat až poté, co složí slib do rukou orgánu, který jej ustanovil, dle §6 odstavce 2 zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících. [17]

3.5 Jednotlivé činnosti znaleckých pracovišť PČR

3.5.1 Daktyloskopie

„Daktyloskopie je nauka o obrazcích papilárních linií na vnitřní straně článků prstů rukou, na dlaních a na prstech nohou a chodidlech.“ [25, s. 39]

Daktyloskopie se řadí mezi nejstarší obory kriminalistické techniky. Známa byla již ve starověké Číně, kde sloužila například k potvrzování pravosti dokumentů, avšak v této době neměla s kriminalistikou nic společného. Velkou roli v jejím objevení pro kriminalistické účely hrál český přírodovědec Jan Evangelista Purkyně. Ten jako první

upozornil na existenci tzv. papilárních linií, které se vyskytují na lidských dlaních, člancích prstů ruky, chodidlech a prstech na noze. Ačkoliv byl jeho záměr při zkoumání papilárních linií čistě vědecký, tato metoda se díky jeho práci a na něj navazující práci dalších průkopníků, jako byli Herschel, Faulds, Galton či Henry, stala nezbytnou součástí kriminalistické práce, kde plní funkci identifikační metody. Postupně z kriminalistické praxe vyřadila do té doby nejpoužívanější antropometrii. U nás jsou první zmínky o provádění této metody z roku 1891, kdy se tomuto oboru věnoval František Protivenský. První daktyloskopická sbírka českých zemí se datuje k roku 1903 a byla vytvořena výše zmíněným Františkem Protivenským. Oficiálně byla daktyloskopie přijata 9. září 1908. [1, 3, 10, 12, 25]

Daktyloskopie se ujala a v tvoření daktyloskopických karet se pokračovalo i po vzniku samostatné Československé republiky. Za druhé světové války byla naše daktyloskopická sbírka v hledáčku nacistického Německa a jeho kriminální policie, která měla zájem na převzetí a překvalifikování sbírky. Tomu však zamezilo umělé navýšení sbírky o 100 000 daktyloskopických karet, což německou kriminální policii odradilo od jejího převzetí. [10]

Po skončení 2. světové války převzal péči o rozvoj a uchovávání daktyloskopických sbírek KÚ, nově vzniklý z několika předchozích institucí a fungující dodnes. Nutnost zavedení určitého systému v daktyloskopických sbírkách a stopách vedla nejprve k vytvoření systému EDOS (Evidence daktyloskopických stop), který se ovšem neujal v celostátním měřítku, a tak byl roku 1994 zaveden systém AFIS 2000, na jehož založení má velký podíl Josef Holubec. Tento systém funguje až do dnešní doby, kdy napomáhá, ve své rozšířené podobě, ke ztotožňování osob a mrtvol a k objasňování trestných činů. [10]

Podstatou daktyloskopie jsou kromě papilárních linií stopy, které člověk zanechává. Daktyloskopická stopa vzniká v momentě, kdy se člověk dotkne předmětu, který je z materiálu schopného přijmout daktyloskopickou stopu a po určité době ji uchovat. Stopy se mohou tvořit čtyřmi způsoby. Zaprvé může vznikat zrcadlově převrácený reliéf, a to na předmětech schopných plastické deformace (např. vosk, čokoláda). V druhém případě vznikne daktyloskopická stopa přenesením látky z předmětu na papilární linie, čímž je povrchová struktura nosiče stopy narušena. Třetí

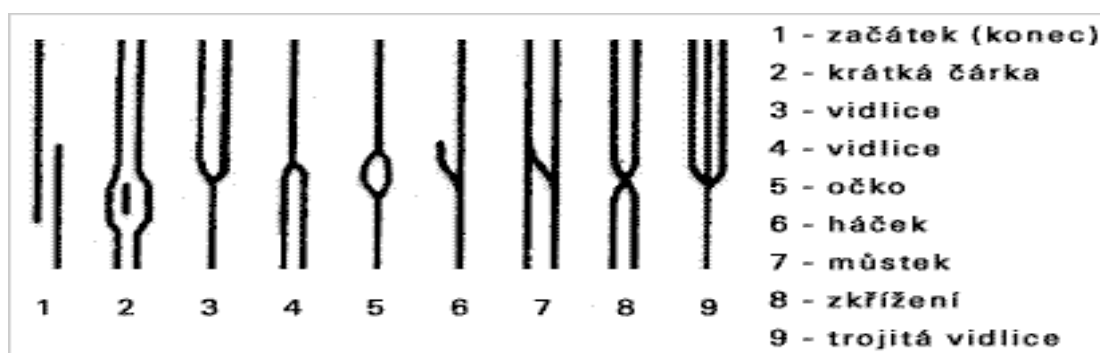
způsob, jak může vzniknout stopa, je přenesení látky (např. barva, krev) z povrchu části těla, kde jsou papilární linie, na vhodný nosič. Poslední možnou stopou je daktyloskopický otisk tvořený potem, který vzniká při běžném kontaktu povrchu těla s nosiči stop a pouhým okem je téměř neviditelný. [12, 25]

Jakožto identifikační metoda může daktyloskopie za ideálních podmínek fungovat na základě tří obecně uznávaných zákonitostí, a to:

1. Papilární linie relativně nelze odstranit.
2. Papilární linie jsou relativně neměnné.
3. Papilární linie jsou jedinečné a na světě neexistují dva jedinci se stejnými papilárními liniemi. [12, 25]

V souvislosti s daktyloskopickými stopami je nutno objasnit tzv. identifikační znaky neboli markanty, které jsou zobrazeny na obrázku 3. Těmi mohou být jednotlivé individuální znaky, jako např. začátek, očko, ukončení, můstek či vidlice. Všechny tyto znaky jsou daktyloskopem posuzovány a srovnávány na obrazcích otisků. Podle nich se stopy dělí na 3 kategorie:

1. upotřebitelné (10 a více shodných identifikačních znaků);
2. částečně upotřebitelné (7-9 shodných identifikačních znaků);
3. neupotřebitelné (méně než 7 shodných identifikačních znaků). [1, 10]

Obr 3. – Základní typy markantů v daktyloskopických stopách. Zdroj: [26]

Rozdělení upotřebitelnosti dle daktyloskopických markantů hraje velkou roli v trestním řízení. Upotřebitelné stopy mohou před soudem sloužit jako přímý důkaz. Stopy částečně upotřebitelné sice nemohou sloužit jako přímý důkaz, mohou být ale důkazem nepřímým, jelikož poskytují taktické informace a mohou například vyloučit některé podezřelé osoby. Pakliže znalec najde v obrazcích otisků 6 a méně identifikačních znaků, například z důvodu špatné kvality otisku, je stopa neupotřebitelná, a tudíž nepoužitelná v trestním řízení. Kriminalistům může v některých případech sloužit pouze například k určení části pokožky, která daktyloskopickou stopu utvořila. V jednotlivých státech světa se počty potřebných markantů, které určují upotřebitelnou stopu, liší. Některé státy, např. USA, Kanada, Austrálie, vyznávají tzv. holistický přístup, který oproti numerickému neuznává počty markantů a vždy záleží na individuálním posouzení znalce. [1, 10, 25]

Latentní daktyloskopické stopy, tedy ty, které jsou pouhým okem takřka neviditelné, je potřeba vyhledat a zviditelnit. Za tímto účelem bylo vyvinuto několik kriminalisticko-technických metod, které se dělí do 4 skupin, a to:

1. fyzikální metody;
2. chemické metody;
3. fyzikálně chemické metody;
4. speciální metody. [1, 25]

Fyzikální metody využívají různou přilnavost jednotlivých látek, které obsahuje lidský pot, k jemně rozemletým, pevným a ve vodě nerozpustným částem látky používaných k vyvolání stopy. To je umožněno vlastnostmi odparků potu, které umožňují přilnutí částecek vyvolávající látky. Tyto metody jsou vhodné pro čerstvější stopy, jelikož přilnavost částí vyvolávající látky se snižuje v závislosti na stáří stopy. K vyvolávání se používají různé prášky (magnetický, fluorescenční), železné piliny či grafit, které jsou na stopu nanášeny pomocí jemných, vlasových nebo pérových štětečků. [1, 25]

Na procesu reakce chemické látky se složkami potu jsou založeny chemické metody vyvolávání stop. Slouží zejména k vyvolávání stop na papírových předmětech.

Za vzniku barevných sloučenin jsou s potem schopny reagovat látky jako ninhydrin, dusičnan stříbrný nebo oxid osmičelý. [1, 25]

Daktyloskopickou stopu lze odhalit i fyzikálně-chemickými metodami, které slouží především k vyhledávání stop. Díky chemickým sloučeninám schopným přilnout k místu, kde se nachází otisk, je za jejich pomoci možno odhalit daktyloskopické stopy na různých předmětech. Tato metoda využívá jodové páry, kafrové saze, ale i lasery. [1, 25]

Identifikace osob za pomoci daktyloskopie se odehrává ve třech fázích. V první fázi se znalec zabývá vhodností daného objektu identifikace (počet a kvalita daktyloskopických stop). V druhé fázi je prováděno vlastní zkoumání daktyloskopických stop, kde se klade důraz na zhodnocení daktyloskopických markantů, a jsou analyzovány výsledky zkoumání obou zkoumaných daktyloskopických vzorků, ze kterých je následně vyneseno závěrné hodnocení dílčích výsledků. Dle objevené kvality a kvantity identifikačních znaků se v poslední etapě daktyloskopické identifikace znalec rozhodne, zda jsou posuzované objekty shodné či rozdílné. Na základě těchto výsledků se znalec rozhodne o vnesení příčného soudu. Kategorické soudy jsou:

1. kategoricky kladný soud (stopu i srovnávací otisk vytvořila jedna osoba);
2. kategoricky záporný soud (stopu a srovnávací otisk vytvořily dvě různé osoby);
3. částečně kladný soud a částečně záporný soud (stopa a srovnávací otisk vykazují odlišnosti, které je před závěrem zkoumání nutno objasnit). [25]

Daktyloskopie je velmi přínosnou metodou, která kriminalistům a OČTŘ usnadňuje práci. Díky této metodě je možno například identifikovat osoby dle stop z místa trestného činu, identifikovat neznámé mrtvoly anebo osoby, které nechtějí nebo nemohou prokázat totožnost. Navíc je možná identifikace osob nejen z ČR, ale také z ostatních států v rámci mezinárodní spolupráce. Za účelem vytvoření systematické evidence jsou vedeny daktyloskopické sbírky, které má v celorepublikovém měřítku na starost KÚ a v rámci kraje OKTE. [1]

3.5.2 Trasologie

„Trasologie je obor kriminalistické techniky, který se zabývá vyhledáváním, zajišťováním a zkoumáním stop nohou, obuvi, dopravních prostředků a stop dalších objektů podobného druhu.“ [25, s. 159]

Stopami jiného druhu, jak je zmíněno ve výše uvedené definici, jsou myšleny například otisky uší, zubů, rtů apod., nebo stopy rukavic či jiných oděvů. S oborem trasologie jsou nejbližší spojeny dvě osoby, a to Eugen Francois Vidocq a Hans Gross, osobnosti kriminalistiky 19. století. Původ trasologie však začíná daleko v historii, jelikož od počátku lidstva se využívalo zkoumání stop například u zvířat k jejich identifikaci nebo u lidí ke stopování. Historické počátky trasologie jakožto kriminalistické metody nelze přesně datovat. [10, 12]

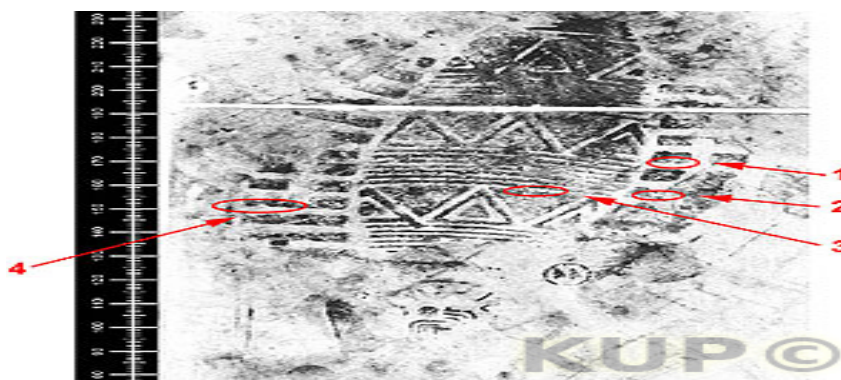
Eugen Francois Vidocq, coby zakladatel první francouzské moderní organizace policejního charakteru, jako první využil odlévání stop obuvi, čímž se podílel na zavedení trasologie do kriminalistické praxe. Druhou postavou podílející se na vzniku tohoto kriminalistického oboru byl Hans Gross, který svou prací, ve které důkladně popisoval trasologické stopy a jejich využití v praxi, udělal velký pokrok a hlavně díky němu se trasologické stopy staly soudy uznávanými důkazy. [10, 12]

V historii trasologie se objevuje i česká stopa. Jelikož se tato metoda zabývá i otisky uší, patří do její historie i zkoumání lidského ucha, kterým se jako první zabýval Alphonse Bertillon, v této práci již několikrát zmiňovaný jakožto jedna z hlavních postav dějin kriminalistiky. Tvarovou charakteristikou ušních boltců se zabýval ovšem i pražský ušní lékař R. Imhofer. U nás se podrobněji trasologii věnoval až Bohuslav Němec, v 50. letech 20. století, na kterého později navázali další autoři, z nichž největší podíl na rozvoji trasologie měli Milan Přílepek a Alois Valtr. [10]

V roce 1997 bylo rozhodnuto o založení sbírky trasologických stop v elektronické podobě. Toto rozhodnutí dalo za vznik systému TRASIS, což je trasologický identifikační systém. Ten byl finálně dokončen na přelomu let 2000 a 2001 a jsou na něj napojena všechna trasologická pracoviště v ČR. V poslední době trasologii obohacují i jiné obory, jako je biomechanika, medicína či antropologie. Poslední významnou publikací je kniha

„Kriminalistická trasologie“ z roku 2004. Možnosti kriminalistické trasologie tak zcela jistě ještě nejsou u konce a spojení s dalšími vědními obory může přinést nové poznatky a možnosti, které budou pro tuto metodu velmi přínosné. [10, 12]

Stop, kterými se zabývá obor trasologie, je několik. Stopy nohou se dělí na stopy bosých nohou a obutých nohou. U obuvi se rozlišuje několik charakteristických znaků, mezi které patří podešev, podpatek a podrážka, ale také specifické sešlapání či rýhy v podrážce (viz obrázek 4). Vždy však závisí na tom, jak je stopa kvalitní. Jelikož se stopami bosé nohy zabývá jiná metoda kriminalistické techniky, a to daktyloskopie, je otisk bosé nohy v trasologii zkoumán pouze tehdy, pokud nevykazuje znaky papilárních linií a nelze ho tedy zkoumat v rámci daktyloskopie. [25]

Obr. 4 – Charakteristické znaky na stopě obuvi. Zdroj: [27]

Stopy dopravních prostředků mohou být různého charakteru, od stop pneumatik, kol z pryže, dřeva či kovu až po stopy pásových vozidel. Díky všeobecným znakům, jako jsou například rozchod a rozvor kol nebo rozměry částí vzorku pneumatiky, lze často zjistit typ či parametry automobilu nebo druh použitých pneumatik. Zbylé stopy, které trasologie zkoumá, mohou být vytvořeny částmi lidského těla (uši, nos, zuby, rty, kolena atd.) nebo částmi oblečení (rukavice, ponožky), ale řadí se sem i stopy zavazadel, berlí či opěrných holí. [25]

Trasologické stopy slouží nejen k identifikaci konkrétního člověka nebo dopravního prostředku, ale velký význam hrají v kriminalistické práci i díky tomu, že lze za jejich pomoci zjistit chování a pohyb pachatele na místě činu nebo jeho pohybové schopnosti, což má pro kriminalisty při objasňování trestného činu velikou taktickou

hodnotu. Ke zviditelnění a získávání stop tohoto druhu slouží znalcům optické, fyzikální i chemické metody. [12]

3.5.3 Balistika

„Kriminalistická balistika se zabývá zkoumáním objektů, které mají vztah ke střelbě nebo k výskytu zbraně na místě činu.“ [25, s. 209]

Obor balistiky je úzce spjat s vývojem střelných zbraní. Počátky této metody se objevily již koncem 18. století, kdy se však ještě nejednalo o klasickou balistiku v dnešním pojetí, ale spíše o zkoumání určitých znaků při vraždě střelnou zbraní. Balistika se jako kriminalistická metoda začala využívat až ve 20. letech 20. století, i když na našem území se použití této metody váže již k roku 1848, kdy byl zpracován posudek při vraždě střelnou zbraní. K rozvoji balistiky přispěl i vynález nábojů na bezdýmný prach a vznik samonabíjecích pistolí, jelikož to vedlo ke zvýšení kriminality tohoto typu a tím pádem k potřebě rozvoje objasňování trestné činnosti páchané za pomoci střelných zbraní. [3, 12]

To, že lze identifikovat, ze které zbraně byla daná střela vystřelena, bylo poprvé zmíněno v roce 1889 ve Francii. Metody, které se dodnes používají, začínají v roce 1924, kdy bylo zároveň zřízeno balistické pracoviště v New Yorku a o rok později byla balistická expertiza poprvé v historii uznána před soudem jako usvědčující důkaz. Stejněho roku vznikla i první doložitelná balistická expertiza na našem území. V roce 1945 byla tehdeším SNB vytvořena sbírka střelných zbraní, která usnadňovala identifikaci zbraní, stejně jako sbírka nábojnic a střel z neobjasněných trestných činů. [10]

Následující léta znamenala pod patronací tehdejšího KÚ velký kvalitativní posun v této metodě, jelikož ústav převzal ústřední sbírku balistických stop z neobjasněných trestných činů a společně s krajskými balistickými pracovišti, zřízenými koncem 70. let, se zabýval balistickými expertizami, a to převážně těmi nejnáročnějšími či s celostátní důležitostí. V letech 1996-1999 byl stejně jako pro jiné metody kriminalistické techniky vyvinut identifikační systém, v tomto případě tzv. EBIS – Expertní balistický identifikační systém. [10]

Balistika se zabývá v rámci zbraní a střeliva několika faktory. Zkoumanými okruhy jsou především zbraně, střelivo a jejich části a účinky střely na objekt zasažený střelou. Cílem tohoto znaleckého zkoumání je identifikace zbraně podle stop na vystřelených nábojnicích a střelách. Toto zkoumání probíhá na principu faktu, že některé části zbraně jsou při vystřelení v kontaktu se střelou a zanechávají na ní typické rysy, které jsou poté předmětem zkoumání. [12, 25]

Balistické expertizy by nebylo možno provádět bez značného množství speciálních přístrojů, ať už se jedná o měřicí systémy pro měření rychlosti střel nebo vysokorychlostní kamery pro zmapování děje výstřelu. Balistika přináší kriminalistům možnost zjistit nepřeberné množství poznatků, od typu zbraně, přes vzdálenost střelby až po funkčnost či úpravu použité zbraně. Díky těmto poznatkům, které balistika přináší, se stala při kriminalistické práci stěžejní metodou, která výrazně napomáhá k objasňování trestné činnosti. V případě, že není případ objasněn ihned, se nábojnice a střely uchovávají po dobu 20 let. [12, 25]

3.5.4 Mechanoskopie

„Mechanoskopie se zabývá posuzováním zákonitostí vzniku, trvání (existence) a zániku stop vytvořených nejrůznějšími nástroji a v řadě případů i identifikací nástrojů podle jimi vytvořených stop.“ [25, s. 143]

Ačkoliv za první náznaky mechanoskopického zkoumání můžeme považovat již zkoumání parametrů sečných poranění v Číně z 12. století, základy mechanoskopie jako takové byly položeny o mnoho let později. Význam mechanoskopie pro kriminalistiku je popsán až v roce 1893 v publikaci vydané Hansem Grossem, který je zde zmiňován již v souvislosti s několika jinými kriminalisticko-technickými obory. V této knize je uvedeno, že by se na místě činu měly pečlivě odebrat vzorky vzniklé poškozením, které vytvořil pachatel. Jednalo se zejména o domovní loupeže a také vykrádání kas. [3, 12]

Násilné vniknutí do pokladen v obchodech bylo od roku 1918 čím dál tím častější, což mělo za důsledek i to, že pachatelé byli čím dál tím více obezřetnější a vymýšleli nové metody. Díky tomu, že se naučili používat rukavice, čímž nebyly vytvořeny daktyloskopické stopy, nebo zasypávat místo činu různými látkami k znesnadnění odhalení policejním psem, bylo potřeba najít nový způsob získávání stop z takového

místa činu. Proto byla na našem území vytvořena evidence lupičů v rámci Ústředního četnického pátracího oddělení, která v roce 1930 obsahovala přibližně 700 osob. [3]

První pokusy o identifikaci pomocí mechanoskopie provedl na našem území v roce 1927 Ladislav Havlíček, který od roku 1931 vedl nově zřízenou skupinu vzniklou v rámci Ústředního četnického pátracího oddělení v Praze. Skupina se zabývala lupiči pokladen a s pomocí nové metody, mechanoskopie, se snažila objasňovat trestné činy díky zkoumání stop nástrojů na poškozených objektech. [3, 12]

Mechanoskopie se zabývá zejména stopami po použitých nástrojích a nástroji samotnými. Za využití nejmodernějších technologií se snaží zviditelnit a porovnávat stopy nástrojů, které vznikly například na trezorech, bankomatech, pečetích nebo skle. Typy mechanoskopických stop můžeme dělit podle několika kritérií, nejčastěji podle mechanismu vzniku na stopy statické a dynamické, nebo je stejně tak můžeme dělit na 2D a 3D stopy, neboli plošné a objemové. Stejně tak se dělí i znaky, které jsou zkoumány na předmětech či poškozených objektech. Ty se dělí na znaky obecné a zvláštní, přičemž obecné určují typ použitého nástroje a zvláštní umožňují konkrétní identifikaci nástroje. [1, 25]

3.5.5 Biologie

„Kriminalistická biologie je aplikovanou disciplínou, která slouží kriminalistické praxi vyhledáváním, zajišťováním, zkoumáním a vyhodnocováním biologických stop lidského, zvířecího a rostlinného původu.“ [1, s. 99]

I když je u mnoha kriminalisticko-technických metod velmi složité určovat jejich vznik a počátek, u kriminalistické biologie toto lze datovat naprosto přesně, a to do roku 1901, kdy se lékaři Paulu Uhlenhuthovi podařilo rozlišit lidskou a zvířecí krev. Největšími poznatky pro kriminalistickou biologii byly výhradně poznatky z oboru lékařství. Po úspěšném rozlišení lidské a zvířecí krve byl dalším průlomem objev krevních skupin, o což se zasloužil Jan Jánský v roce 1921. Po dlouhém období, kdy se tato metoda výhradně zaměřovala na stopy krve, vzniklo v 50. letech 20. století nové odvětví, a to molekulární biologie. Od objevu této disciplíny stačí vědcům velmi malá část biologické stopy k identifikaci jedince. [10, 25]

Rozvoj výzkumu ohledně DNA byl velmi rychlý a už v roce 1953 byla popsána dvojitá spirálovitá struktura DNA. První případ vyřešený pomocí genetické metody byl objasněn v roce 1984 a získal velkou publicitu. Dodnes je význam této metody, dnes pojmenované jako kriminalistická analýza DNA, veliký a kriminalisté jsou schopni určit DNA stopy a srovnat je s potenciálním pachatelem s pravděpodobností vyšší než 99,999 %. Od roku 2002 existuje v ČR národní databáze DNA. [10]

Předmětem zkoumání tohoto oboru je pestrá škála stop živočišného původu, od krve, slin a ejakulátu, až po měkké tkáně či pot. Prvotně je třeba rozlišit, zda se jedná o lidské či zvířecí biologické stopy. Biologie jako taková se rozděluje na několik podoborů, jako například entomologie (hmyz), botanika (rostlinný materiál), trichologie (vlasy, chlupy) či osteologie (kosti). V každém tomto podoboru je na každém zkoumaném předmětu několik možností, co vše lze z daného materiálu zjistit. Například z krve je možno zjistit krevní skupinu, zda se jedná o krev menstruační nebo těhotenskou či přítomnost omamných látek nebo jedů. [1, 12, 25]

Stopy biologického charakteru můžeme dělit také podle mechanismu vzniku. Dle tohoto kritéria se stopy rozdělují na 3 skupiny. První z nich jsou stopy biologického materiálu, který se z těla odlučuje samovolně. Do této skupiny řadíme vypadlé vlasy, odumřelé části pokožky, menstruační krev nebo ejakulát, moč či stolici. Druhou skupinou jsou stopy vzniklé násilnou činností. Ty jsou charakteristické tím, že biologická stopa byla od organismu odloučena násilně. Do této skupiny stop řadíme krevní stopy, vyražené zuby, útržky tkání nebo úlomky kostí. Poslední skupinou jsou biologické stopy vzniklé jako následek smrti. Zde se jedná ať už o celé tělo, nebo jen nález kosterních či jiných pozůstatků osob. [25]

3.5.6 Chemie a fyzikální chemie

„Kriminalistická chemie se zabývá zkoumáním vlastností, složení, vnitřní stavby a přeměny nejrůznějších látek, které se vyskytují v kriminalistické praxi.“ [1, s. 197]

Mimo toho, že je kriminalistická chemie samostatnou kriminalisticko-technickou disciplínou, slouží jako pomocník také u několika dalších metod. Nemá totiž striktně dané meze svého zkoumání, a tak může posloužit i daktyloskopům při vyvolávání daktyloskopických stop, balistikům při zkoumání povýstřelových zplodin,

pyrotechnikům při zkoumání typu výbušniny a mnoha dalším odvětvím. Kromě toho se jako samostatný obor využívá při zkoumání chemických sloučenin působících toxicky na člověka, chemických sloučenin při vyšetřování příčiny požáru, léčiv, drog, pohonných hmot a mnoha dalších látek souvisejících s trestnou činností. [1, 25]

Získávání chemických stop na místech trestných činů nebývá zpravidla složité, jelikož se jedná povětšinou o kapalné látky či práškové produkty. O něco složitější může být vyhledávání stop plyných či ve formě páry. Ačkoliv je vyhledávání a sběr chemických stop obvykle snadný, platí pro něj přísné podmínky. Jelikož se často jedná o látky toxické, hořlavé či výbušné, je při jejich sběru nutno dbát zvýšené opatrnosti a platí základní hygienická pravidla. Není přípustné zajišťovat stopy bez ochranných prvků, očichávat nebo dokonce ochutnávat látky. [1, 25]

Z širokého spektra činností kriminalistické chemie lze vyzdvihnout jako nejčastější aktivity zjišťování příčin požáru a zkoumání léčiv a drog. Zejména drogy jsou v ČR velkým problémem, jelikož nelegální produkce a distribuce drog je na našem území jednou z nejčastěji páchaných trestných činností. Mimo tyto činnosti se chemici v kriminalistice zabývají například zkoumáním nátěrových hmot, pohonných hmot nebo kosmetických přípravků. [1, 12, 25]

3.5.7 Defektoskopie, Metalografie

Ve znalecké práci spadají tyto dva obory pod tzv. technickou diagnostiku. Řadí se mezi neidentifikační zkoumání, jelikož výsledky zkoumání z těchto oborů nevedou k individuální ani skupinové identifikaci. [1, 12]

„Kriminalistická defektoskopie je oborem kriminalistické techniky, který se zabývá zkoumáním rozsahu, průběhu a příčin různého poškození a zjevných i skrytých vad materiálů.“ [1, s. 207]

Defektoskopie má za úkol prokázat případné vady zkoušeného výrobku. Předmětem zkoumání jsou kovové a nekovové předměty a materiály, na kterých se dokazuje jak, anebo proč došlo k určitému typu poškození. Typy poškození rozlišujeme dva, a to vady primární a sekundární. Za primární vady jsou považovány ty, které byly přítomny již před událostí. Naopak vady sekundární vznikly na předmětu v průběhu

události či po ní. Nejčastěji se s defektoskopií potýkáme při vyšetřování dopravních nehod, kdy jsou zkoumány poškozené části vozidel nebo pneumatik. [1, 12]

„Metalografie je nauka, která se zabývá zkoumáním vnitřní struktury kovů, zákonitostmi jejího vzniku a vlivu vnitřní struktury na vlastnosti kovových materiálů.“
[1, s. 208]

Za pomoci metalografie se dá zjistit druh materiálu, jeho vlastnosti nebo podmínky, kterým byl materiál vystaven. Nejčastěji je toho v kriminalistice využíváno ke zjištění původních čísel, písmen nebo znaků na kovovém materiálu, které byly nějakým způsobem pozměněny či odstraněny. Tato zjištění hrají velkou roli při objasňování krádeží aut, jelikož každé vozidlo má svůj kód, který je vyznačen například na plechových částech auta. V případě vyjmutí této plechové části a nahrazení dané části jinou částí plechu jsou v okolí tohoto výřezu pozorovatelné změny, které jsou odhalitelné právě za pomoci metalografických metod. [1]

3.5.8 Foto, Video

Za rok, kdy byla vynalezena fotografie, je považován rok 1838. Po jejím vynalezení si lidé velmi brzo uvědomili význam toho objevu pro práci kriminalistů. Do té doby se podobizny pachatelů kreslily ručně, a tak přinesla fotografie značné usnadnění práce pro zaznamenávání podoby pachatelů a o něco později i zaznamenávání místa činu. Impuls pro zakládání fotoalb zločinců vyšel od pařížské policie, která začala pachatele trestné činnosti fotografovat jako první. Na našem území se první využití fotografie v souvislosti s kriminalistikou datuje do roku 1895, kdy došlo k prvnímu vytvoření fotografie pachatele. V kriminalistice byl toto velmi značný posun, jelikož bylo mnohem snadnější identifikovat pachatele v případě, že páchal trestnou činnost opakovaně. [3, 12]

V dnešní době se znalci zaměřují také na dokumentaci znaleckých činností a stop, fotograficky dokumentují místa činu, stejně tak do jejich činnosti spadá zkoumání fotografií a fotografických přístrojů a dat. K tomu mají dostupnou speciální techniku a drží se přesně daných postupů. [12]

Stejně tak jako fotografický materiál, je potřeba zkoumat i videozáznamy. Záznamy pořizované z videokamer, televizního či satelitního vysílání, kamerových

systemů nebo mobilních telefonů se podrobují znaleckému zkoumání, které má za úkol objasnit původ a originalitu videa a odhalit případné zásahy do záznamu za účelem pozměnění nebo upravení. Stejně tak lze za pomoci analýzy videa objasnit některé okolnosti, za kterých byl záznam pořízen. Videozáznamy mohou být analogové nebo digitální, přičemž analogový je zkoumán z hlediska elektromagnetických hodnot, zatímco u digitálního se posuzují digitální data. Je možné videozáznam zkoumat i z hlediska obrazového materiálu. Originální video materiál je z expertizního hlediska nenahraditelným důkazem, jelikož kopie videozáznamů nejsou plnohodnotnými důkazy, poněvadž na kopiích nelze přesně zjistit neoprávněnou manipulaci se záznamem. [12, 25]

4 METODIKA

Při zpracovávání této bakalářské práce pro mě byla stěžejní data převážně z odborné literatury. Ze zdrojů týkajících se dané problematiky byly získány zásadní informace, které souvisí se zadaným tématem a které jsou potřebné pro splnění cílů práce. V teoretické i praktické části bylo čerpáno z dokumentů legislativního i nelegislativního charakteru.

V obou hlavních částech práce je použita jedna ze základních metod, a to literární rešerše, což je vyhledávání a čerpání informací o dané problematice. V této práci se jedná o zdroje literární, legislativní nebo elektronické. Pomocí rešerše byl vytvořen přehled současného stavu mnou řešené problematiky, který je obsažen i v praktické části, která se věnuje právním úpravám znaleství v jednotlivých, předem vybraných státech.

Po získání potřebných informací metodou rešerše je provedena analýza, za pomoci které uskutečňuji rozbor situace v jednotlivých státech, který mi slouží k následnému porovnání. Pokračuji použitím srovnávací metody, tzv. komparace., která stojí na již uskutečněných metodách rešerše či analýzy. Komparací jsou porovnávány jednotlivé znaky znaleství v jednotlivých státech a je poukazováno na rozdíly mezi státy a mezi různými právními systémy. Na závěr provádím dedukci, za pomoci které hodnotím současnou situaci jak u nás, tak v zahraničí a uvádím klady a zápory jednotlivých právních úprav.

5 VÝSLEDKY

5.1 Status a činnost znalců v národních právních režimech

5.1.1 ČR

Základní legislativní dokumenty pro znalecké dokazování a expertizní činnost jsou uvedeny již v teoretické části této práce, konkrétně v kapitole 3.4 *Právní předpisy upravující expertizní činnost v ČR*. Základním zákonem, který se týká tohoto oboru, je zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících. Doplněn je vyhláškou č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících. Tyto dva hlavní legislativní prameny samozřejmě doplňuje trestní řád ČR, zákon o policii ČR, trestní zákoník a pokyny policejního prezidenta, jež jsou interními akty řízení. [2, 14, 18]

Aby mohl znalec před soudem vystupovat jako znalec, musí být jmenován soudem jako znalec a musí být vyžadován ZP. V jednodušších případech je totiž vyžadováno pouze OV a v tom případě znalec vystupuje před soudem pouze jako svědek. Znalec by se měl při znaleckém dokazování držet úkolů a pravomocí, které má vymezené OČTŘ. Samostatně by měl provádět jen takovou činnost, která je čistě technické a odborné povahy. Mezi znaleckým posouzením věci a její právní stránkou je velmi rozporuplná hranice. Ve velkém množství případů se stává, že otázky pokládané znalcům je přímo vybízí k tomu, aby posuzovali právní stránku případu, což ovšem znalec při svém postavení před soudem nemůže. [14]

Soudní znalec je fyzická osoba, která musí být dle zákona č. 36/1967 Sb. a vyhlášky č. 37/1967 Sb. do funkce soudního znalce jmenována ministrem spravedlnosti nebo předsedou krajského soudu. Stejně tak může být znalcem jmenován znalecký ústav či vysoká škola, která má v posuzovaném oboru akreditované doktorské studium. Znalec má v trestním řízení za úkol podávat ZP nebo OV, které napomáhají k objasnění toho, jak byl spáchán trestný čin. Mezi jejich další úkoly patří i oceňování majetku, objasnění procesu děje apod. Při výběru znalců se kromě formálních náležitostí (např. české občanství, souhlas osoby se jmenováním do funkce) posuzuje hlavně odborná způsobilost a zkušenosti dané osoby, která má být znalcem jmenována. Znalec své jmenování do funkce potvrdí složením slibu. Znalec musí svou činnost vykonávat v souladu s právem,

jelikož v případě jeho porušení mu hrozí sankce dle §346 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. [2, 14, 18]

5.1.2 Německo

V Německu, na rozdíl od ČR, neexistuje žádný samostatný zákon, který by upravoval znaleckou činnost. Jmenování znalců provádí prokurátor nebo soudce. Jejich postavení je při absenci zákona na úpravu znalecké činnosti upraveno jednotlivými procesními normami. Ani při výběru znalců se prokurátor nebo soudce nemusí řídit žádnou rigidní normou. V Německu může být znalcem označen každý občan, který prokáže odborné znalosti. Byť německý občanský zákoník a trestní řád upřednostňují certifikované znalce, není podmínkou, že takového znalce musí zvolit vždy. Němečtí znalci se řadí do těchto skupin:

„a) znalci činní ve svobodném povolání, kteří nejsou jmenováni za znalce;

b) znalci činní ve svobodném povolání, kteří jsou jmenováni za znalce obchodně průmyslovou komorou;

c) znalci činní v odborných institucích (např. DEKRA apod.);

d) znalci pojišťoven

e) profesní znalci (např. znalci zemských kriminálních úřadů, patologických ústavů, znalci výrobních oborů) – tito znalci jsou však činní téměř výhradně pro tyto instituce;

f) certifikovaní znalci (v současné době používáno oficiální označení: „jmenovaný, přísežný znalec“), kteří převážně působí v oboru silniční doprava.“
[2, 14, s. 10]

V Německu si znalce přibírají státní orgány, ale i fyzické a právnické osoby. Soudní řízení v Německu zásadně ovlivňuje soudce, který soudní řízení vede a rozhoduje o jeho průběhu, na rozdíl od zemí angloamerického práva. Proto se v soudním řízení více objevují znalci přibraní soudem, než znalci přibraní jednotlivými stranami, jelikož nemají

v soudním řízení tak zásadní roli jako experti vybraní soudem. Pokud v daném případě neexistuje speciální právní úprava, je ke znalci před soudem přístupováno jako k svědkovi. To ovšem platí jen pro znalce přibrané soudem, jelikož pro znalce přibrané procesními stranami neexistuje žádná úprava. [2, 14, 18]

Pokud je znalec stanoven soudem, je vybírán ze seznamu znalců. Registry znalců jsou v Německu organizovány spíše profesním a oborovým způsobem. Nejedná se tak o seznam registrovaných znalců, jako je tomu v ČR. Zajímavostí je již zmíněné právo procesních stran přibrat znalce k soudnímu řízení. Soud při přibírání znalce hledí i na názor druhé strany, která má možnost podat námitku na podjatost znalce ve věci nebo proti osobám zúčastněným v řízení. Při prizvání znalce stranami a skutečnosti, že se obě strany na výběru znalce shodnou, je soud povinen prizvat znalce označeného oběma stranami. Znalci je sděleno, v jakých otázkách má vypovídat, a je mu určeno, v jakém kontaktu smí být s jednotlivými stranami, což je sděleno i jednotlivým stranám. [2, 14, 18]

Oproti znalcům v ČR jsou němečtí znalci v ohledu zajišťování stop ve výhodnějším postavení, což názorně popíšu na příkladu dopravní nehody. Zatímco v Česku znalec před soudem zpracovává posudek na věci, které neviděl a nebyl jim přítomen, v Německu je tomu trochu jinak. Například v případě zmíněné dopravní nehody totiž současně s příjezdem policie přijíždí na místo i znalec. Samostatně může provést část ohledání, zejména zajištění stop a měření místa nehody. Zároveň provádí i ohledání vozidla - to vše bez asistence policejního orgánu. Znalec má právo i zajistit část vozidla, která je potřebná ke znaleckému zkoumání (na rozdíl od ČR, kde zajištění stop provádí OČTŘ a až následně je předává znalci). [2, 14]

5.1.3 Rakousko

Rakouská úprava znaleckého dokazování je velice podobná německému modelu, ale i přesto zde existují významné odlišnosti. V Rakousku je činnost tzv. „obecně přísězných a soudně certifikovaných znalců a tlumočnicků“ upravena samostatným zákonem č. 137/1975 ve znění zákona č. 168/1998. Certifikovaní znalci zde existují i pro jiné obory, než je silniční doprava a dopravní nehody. Mimo znalce certifikované však stejně jako v Německu může soud využít i znalců civilních (znalci profesní,

podnikoví atd.). Obecně přísední znalci jsou zavedeni v seznamech, které mají na starost předsedové soudních dvorů prvního stupně. Výjimku tvoří Zemský soud pro trestní záležitosti ve Vídni, soudní dvůr pro mladistvé ve Vídni a Zemský soud pro trestní záležitosti v Grazu. Stejně jako v našem modelu znaleckého dokazování jsou znalci vedeni dle jejich specializace. [2, 14]

Aby mohla být fyzická osoba zapsána do seznamu znalců, musí splňovat náročná kritéria odbornosti, bezúhonnosti a další způsobilosti a zároveň musí před zapsáním splnit komisionální zkoušku způsobilosti a složit přísahu. Mezi hlavní kritéria patří:

- odbornost v oboru;
- znalost základních procesních předpisů;
- desetiletá praxe, v případě vysokoškolského vzdělání v dané profesi pětiletá;
- odborná praxe;
- dostačující technické vybavení;
- uspořádané vlastní ekonomické poměry;
- uzavření povinného pojištění odpovědnosti;
- atd. [2, 14, 28]

Jedním z předpokladů pro zapsání do seznamu znalců je i to, že je znalec pojištěn pro případ náhrady škody, která vznikne v souvislosti s jeho znaleckou činností. Při jmenování tzv. „veřejně činného znalce“, který není certifikovaným znalcem, nejsou podmínky jejich veřejného ustanovení tak přísné, ovšem vždy musí prokázat svojí odbornou způsobilost a znalosti z daného oboru, kterým může být např. hornictví, rybolov na širém moři, zahradnictví a další. V případě odmítnutí podání ZP bez udání závažného důvodu nebo při nedodržení stanovené lhůty, kterou má znalec na podání ZP, se znalec vystavuje přísným trestům. [2, 14, 28]

Po předložení všech potřebných náležitostí je předsedou soudu svolána komise, která je tvořena soudci a kvalifikovanými odborníky z oboru. Komise může žadatele o zapsání do seznamu znalců ústně přezkoušet z jeho znalostí nebo mu dát písemné přezkoušení formou vypracování zkušebního ZP. Při kladném vyřízení žádosti znalec složí již výše zmíněnou přísahu. Do seznamu je po splnění všech náležitostí znalec zapsán na dobu 5 let a po uplynutí dané doby může být jeho setrvání v seznamu prodlouženo o dalších 10 let, ovšem po patřičném přezkoumání způsobilosti znalce na základě podané zprávy o jeho dosavadní činnosti a vyjádření soudů. Při neprodloužení lhůty znalci jeho funkce zaniká, stejně tak může o zrušení funkce znalce požádat sám znalec a funkce se zříct. Na druhé straně může být funkce i během stanovené lhůty odňata za předpokladu, že znalec již nespĺňuje nějakou z podmínek pro zapsání do seznamu nebo opakovaně neprovede ZP, popřípadě ho dodá s prodloužením. Jediná obrana proti odnětí funkce je odvolání k předsedovi vrchního zemského soudu. [2, 14, 28]

V Rakousku, stejně tak jako je tomu v Německu, má znalec před soudem postavení svědka. Další shoda u těchto dvou států je i v pravomocech jednotlivých stran v trestním řízení. Znalce může přibrat jakákoliv strana v trestním řízení, včetně soudu. Při střetu dvou ZP má přednost ten, který vypracoval znalec přibraný soudem. U sporných posudků je možnost vyžadovat tzv. „re“ nebo „super“ posudek, avšak děje se tak výjimečně. V případě, že se soud v dané prošetřované události považuje za dostatečně kompetentní v řešené oblasti, může ZP nahradit vlastním posouzením odborné věci, ovšem za předpokladu, že s tím souhlasí zúčastněné strany. Výjimku v těchto případech tvoří tzv. „vizuální prohlídky“ (v našem pojetí ohledání věci), které jsou vždy přidělovány znalcům za přítomnosti soudního úředníka. Po dobu ohledání se znalec nesmí z místa vzdálit, s výjimkou „morálních důvodů“ (osobní potřeba, zajištění bezpečnosti zdraví např. při ohledání jedu atd.). To je stanoveno z důvodu zajištění objektivnosti. [2, 14]

Interesantní na rakouské znalecké činnosti je etika znalce. Ta přikazuje, že pokud je znalec požádán o vynesení ZP soukromou stranou, musí si od zadavatele ZP vyžádat písemné potvrzení, že daná věc není řešena u soudu, a pokud řešena je, znalec musí vypracování ZP odmítnout. Zároveň musí dostat od zadavatele potvrzení, že mu byly předány všechny potřebné dokumenty a informace, které jsou zásadní pro vypracování ZP. [2, 14]

5.1.4 Polsko

Základní legislativní úpravou polské znalecké činnosti je vyhláška z roku 2005 o soudních znalcích (*Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie biegłych sądowych*). Vyhlášku doplňuje občanský soudní řád (*Kodeks postępowania cywilnego*) a trestní řád (*Kodeks postępowania karnego*). [18]

Jmenování znalců je definováno ve vyhlášce o soudních znalcích. V Polsku má jmenování znalců do funkce na starost předseda oblastního soudu. Funkce znalce je stanovena na dobu pěti let (doba funkce vyprší na konci posledního kalendářního roku). Jeden znalec může být jmenován pro několik oblastních soudů najednou, zejména v oborech s úzkou specializací. Do rukou předsedy oblastního soudu znalec před svým jmenováním skládá přísahu, v níž se zavazuje k svědomitému a nestrannému plnění povinností. V případě, že je znalec soudem či OČTŘ ustanoven v přípravném řízení ve věcech trestních k provedení úkonů znaleckého dokazování (v místě příslušnosti oblastního soudu), nesmí provedení úkonů odmítnout. Pakliže znalec neplní dostatečně své povinnosti, může být zbaven funkce. Stejně tak může předseda oblastního soudu znalce zbavit funkce v případě osobní žádosti znalce, nebo pokud znalec přestane splňovat podmínky nezbytné pro výkon funkce (to lze i tehdy, když je dodatečně zjištěno, že znalec tyto podmínky nespĺňoval již při jmenování do funkce). Při odvolání z funkce má znalec právo na to, aby byl předsedou soudu vyslechnut. [18]

Podle právního systému je soudní znalec v soudním řízení orgánem soudu, který doplňuje činnost a funkce soudu. Pokud je na zpracování ZP k danému případu potřeba delšího času, z důvodu složitosti případu či maření řádného výkonu funkce účastníky, je znalec povinen o této skutečnosti neprodleně informovat soud, a pokud tak neučiní, může to být důvodem pro odebrání funkce. Do funkce znalce může být jmenována fyzická osoba, která:

- Má všechna občanská práva.
- Je starší 25 let.
- Má odborné teoretické a praktické znalosti či dovednosti v daném oboru.

- Zaručuje, že bude všechny povinnosti náležitě plnit.

- Souhlasí s tím, aby byla jmenována znalcem. [18]

V občanském soudním řízení je ZP od jednoho nebo více soudních znalců vyžadován tehdy, když případ vyžaduje odborné znalosti. Soud tak činí po vyslechnutí návrhů stran na počet znalců a jejich výběr. Vychází se z toho, že soud je povinen se obrátit na znalce v případech, kdy je pro správné rozhodnutí nezbytné odborné posouzení skutečností. Soud poté stanoví, zda má být ZP zpracován písemně nebo prezentován ústní formou. Znalec by se dle polské praxe neměl vyjadřovat k právním otázkám, ovšem pokud vyjádří, nezpochybní se tím jeho závěr nebo platnost ZP. Povinnou součástí ZP je i odůvodnění, které v případě, že byl ZP vypracován více znalci, může být vypracováno společně. I písemné zdůvodnění ZP může být na žádost soudu potřeba obhájit ústně a doplňující posudek může být vyžádán i od jiných expertů. Dle polského právního systému je ideální stav ten, když se znalec dostaví k soudu osobně, aby mohl odpovídat na dotazy stran týkající se jeho odborné činnosti. Pakliže znalec osobní účast nesplní a nedostaví se po předvolání, nebo bezdůvodně odmítne složení přísahy či vypracování ZP, je mu uložena pokuta, která se uděluje i v případě, že ZP dodá se zpožděním. [18]

Stejně jako v ČR, může být ZP vyžadován od vědeckého či výzkumného vědeckého ústavu, ovšem vždy pouze ad hoc, jelikož v Polsku není možné, aby do seznamu znalců byly zapisovány ústavy. Na vyžádání pak musí zpracovat i písemné vysvětlení nebo podat ústní vysvětlení, k čemuž je určená fyzická osoba. ZP vyhotovený příslušným ústavem musí obsahovat jména osob, které provedly šetření a vypracovaly posudek. [18]

ZP doložené jednotlivými stranami, které jsou zúčastněné v soudním řízení, se považují za listinný důkaz a součást právní argumentace dané strany. Důkaz je podáván však pouze o tom, že je ZP vypracován osobou, která je pod ním podepsaná. Neznamená to, že jsou uvedené skutečnosti a výsledky pravdivé. Podle polské judikatury je pak na uvážení samotného soudu, jak velkou hodnotu přikládá jednotlivým znaleckým posudkům. Při posuzování váhy ZP je přihlíženo k úrovni znalostí znalce, teoretickému rámci věci, odůvodnění ZP a také logice a všeobecným znalostem. [18]

Při trestním řízení soudním může soud za předpokladu, že je ke správnému rozhodnutí potřeba odborného posouzení, přizvat jednoho i více znalců. V tomto případě jsou ZP vytvořené na žádost některé ze stran nepřístupné. Výsledná hodnota přikládaná ZP nezávisí na počtu znalců nebo na tom, zda byl zpracován fyzickou osobou či ústavem. V případě více znalců rozhoduje orgán, který znalce ustanovil, zda mají ZP vydat společně nebo samostatně. U soudu má znalec možnost pokládat otázky svědkům, ale není kompetentní k tomu, aby posuzoval věrohodnost svědecké výpovědi (to může pouze soud). ZP může být znalcem předložen ústně i písemně a osoby, které se přímo podílely na vypracování posudku, mohou být vyslýchány jako znalci. Na druhou stranu osoby, které byly přítomny pouze šetření, se v případě potřeby vyslýchají jako svědci. [18]

5.1.5 Francie

Francouzská úprava znalecké činnosti patří mezi jedny z nejlepších na světě. Zákony, ale i řada dekretů a nařízení upravují jak jmenování znalců, tak jejich postavení před soudem. Určování znalců a jejich pozici před soudem mají ve Francii v gesci apelační a kasační soudy. Podobně jako v ČR jsou znalci zapisováni do seznamu znalců zaprvé podle oborů, a zadruhé jsou rozděleni znalci pro občanské, obchodní, trestní a správní řízení. Tyto seznamy jsou vedeny u apelačních soudů. U kasačních soudů je pak ještě vedena evidence znalců určených pouze pro kasační soudy. [2, 14, 28]

Z již zmíněné rozsáhlé právní úpravy je nutno vyzdvihnout zákon č. 71-498 z roku 1971 ve znění zákona č. 2004-130 z roku 2004, který původní zákon o statusu soudních znalců zpřísnil v ohledu jmenování znalců. Další právní úprava vychází z dekretu č. 74-1184 z konce roku 1974. Tento dekret stanovuje přísná kritéria pro zapsání do seznamu znalců. Jmenování znalcem musí předcházet vlastní žádost fyzické osoby nebo právnické osoby, pakliže určitou dobu vykonává činnost v daném oboru a má odpovídající technické vybavení. Žádost se podává prostřednictvím prokurátora republiky, působícího u příslušného soudu 1. stupně, a generálního prokurátora. [2, 14, 28]

Poměrně rozsáhlé procedury, které předcházejí přijetí do seznamu znalců, zahrnují policejní informace o žadateli, informace o tom, jak jsou žadatelem plněny daňové povinnosti a další závazky vůči státu, ale i vyžádání dobré recenze od příslušných

profesních organizací či vážených znalců. Navíc je posuzována i případná podnikatelská činnost žadatele kvůli možnému střetu zájmů. Pro plnění funkce znalce je samozřejmě podmínkou bezúhonnost a ve Francii i horní věková hranice, jelikož znalec nesmí být starší 70 let. Všechny tyto faktory posuzuje shromáždění soudů, avšak již poté, co jsou informace ověřeny prokurátorem. Dalším krokem v tomto procesu je předložení žádosti s vyjádřením soudů generálním prokurátorem k apelačnímu soudu, který finálně rozhoduje o zápisu do seznamu znalců k soudu prvního stupně. [2, 14, 28]

Pro první zapsání do seznamu je stanovena zkušební doba 2 roky, po jejímž uplynutí může znalec požádat o opětovné zapsání, tentokrát již na dobu 5 let. Po třech po sobě jdoucích letech, kdy je znalec zapsán do seznamu znalců u apelačního soudu, může být zapsán také do seznamu vedeného soudem kasačním, který má zároveň v gesci dohled nad znalci a řešení jejich přestupků. Zápis do seznamu ke kasačnímu soudu se provádí na dobu 7 let. [2, 14, 28]

Funkci znalce lze odebrat na základě ztráty způsobilosti k vykonávání funkce nebo disciplinárního přestupku. Pokud je znalec vymazán ze seznamu u kasačního soudu, znamená to automaticky výmaz i ze seznamu u apelačních soudů a naopak. Za odmítnutí podání ZP či prodlení při jeho zpracování jsou ve Francii nastaveny přísné sankce. V případě, že tím vznikne škoda některé ze stran, je znalec povinen všechny tyto výlohy uhradit. Sankce následuje i při jakémkoliv provinění ve funkci znalce, ale i při jakémkoliv provinění proti cti, které se nemusí nutně týkat výkonu profese. Typy sankcí jsou:

„1. výstraha;

2. časově omezený výmaz na dobu nejvýše tří let;

3. výmaz s doživotním zákazem být znovu zapsán na jednom ze seznamů.“
[14, 28, s. 105]

Vypracováním ZP jsou ve většině případů pověřováni znalci zapsaní v některém z již zmiňovaných seznamů. Pouze pro zvláštní případy existuje výjimka a soud má možnost přizvat jako znalce i osobu, která není registrovaná v seznamu znalců, ovšem

s rizikem, že volbu neregistrované osoby nepřijme žalobní senát. Na znaleckou činnost dohlíží soudce nebo soudní úředník, který si ZP vyžádal. Rozsah činnosti francouzských znalců je obdobný jako u nás. Znalci zavedení v seznamu skládají svou přísahu při zapsání do seznamu, osoby neregistrované pak přísahu skládají vždy až před soudem. Registrovaní znalci mají zákonem chráněný titul, tzv. „znalec schválený apelačním (kasačním) soudem“. Za netypické lze oproti našim poměrům považovat ustanovení, tzv. „vyslovení neplatnosti expertizy“, jež se může použít v případě, že znalec ke zpracování ZP využil ke spolupráci osobu, kterou nejmenoval soudní orgán a která nesložila přísahu. [2, 14, 28]

5.1.6 Anglie

Ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irska je používáno odlišného práva než v ostatních evropských zemích. Jedná se o angloamerické právo (*common law*). Ve státech se systémem angloamerického práva žije přibližně třetina světové populace. Na rozdíl od systému kontinentálního práva, kde soudci využívají zákonů, vyhlášek a předpisů, se soudci v systému angloamerického práva řídí tzv. „soudními precedenty“. Téměř totožný systém znalectví jako v Anglii se uplatňuje i ve Walesu. [29]

V Anglii lze znalce, kterým může být jakákoliv osoba, využít v mnoha situacích, a to při civilních i trestních řízeních, rozhodčích řízeních, smírčích řízeních atd. Na rozdíl od evropských států Anglie neuplatňuje systém registrovaných znalců. Jejich postavení je uvedeno v civilním procesním řádu (*Civil Procedure Rules*) z roku 1998 a ve směrnici č. 35, o praktických postupech. Podrobnější úpravu znalecké činnosti lze nalézt v Protokolu pro poskytování pokynů a informací znalcům a pro výslechy znalců v civilním řízení (*Protocol for the Instruction of Experts to give Evidence in Civil Claims*). Civilní procesní řád ukládá znalcům povinnost loajality k soudu, což znamená, že i když si znalce najme některá ze stran, má znalec prvořadou povinnost k soudu, a ne ke straně, která si ho najala. Ovšem je nutné zdůraznit, že v Anglii jsou znalci k řízení před soudem najímání převážně stranami procesu, jen v ojedinělých případech si znalce vyžádá justiční orgán. Podle stejného postupu mohou být v Anglii (kromě rodinněprávních řízení) přibíráni i tzv. „poradci soudu (*assessors*)“. [18, 30]

Přibrání znalce k soudnímu řízení, je-li to potřeba, je přípustné pouze se souhlasem soudu. Taková žádost musí předem obsahovat, pokud je to možné, jméno konkrétního znalce a také uvedení oblasti, pro kterou je ZP požadován. Při kladném vyřízení žádosti se znalec může pohybovat pouze v rámci předem vymezené odborné oblasti. V případě tzv. „drobných nároků“ (*small claims*), čímž můžeme rozumět jednodušší případy, kde není způsobena např. velká škoda nebo zranění závažnějšího charakteru, se ve většině případů může přibrat jen jeden znalec a může být vypracován jeden ZP. [18, 31]

Pokud není soudem ustanoveno jinak, je ZP vyžadován v písemné formě. Při *small claims* může být osobní účast znalce vyžádána jen v nezbytně nutných případech a je-li to v zájmu spravedlnosti. Do 28 dnů od doručení ZP straně mohou obě strany soudního řízení vznášet písemnou formou přiměřené dotazy na znalce. Pro upřesnění ZP se využívá doplňujících dotazů a znalcovy odpovědi na tyto dotazy jsou součástí jeho posudku. V případě, že se jedné ze stran nedostane od znalce odpovědi, může soud nařídit jedno nebo dle okolností obě z těchto dvou možných rozhodnutí, kterými jsou:

„a) strana, která znalce přibrala, nesmí tzv. spoléhat na jeho výpověď (z pohledu důkazního břemene)

b) strana, jež znalce přibrala, nemůže uplatňovat náhradu nákladů na znalce vynaložených po druhé straně.“ [18, s. 60]

Když si znalec chce přibrat 2 nebo více stran řízení, má soud možnost stanovit, že ZP vypracuje jeden znalec (*single joint expert*), který je schválen stranami společně. Pokud ke vzájemné dohodě nedojde, soud má právo určit znalce buď ze seznamu sestaveného stranami, anebo dle svého uvážení. Společně stanovenému znalci může pokyny a instrukce udělovat každá ze stran, ovšem pod podmínkou toho, že veškerá korespondence, obsahující pokyny a instrukce, musí být zaslána všem ostatním stranám. [18, 30]

Všechny pokyny, písemné i ústní, na základě kterých byl ZP zpracován, musí být uvedeny i v samotném posudku. Takový posudek nepodléhá zákazu zveřejnění, a pokud je zpřístupněn třetí osobě, mohou ho jako důkaz použít i další strany. K omezení

zpřístupnění může dojít za předpokladu, že soud považuje znalce uvedené pokyny a instrukce za neúplné nebo pochybné. V takovém případě lze i zamezit výslechu znalce, který ZP zpracoval. V jakékoliv části je možnost soudem požadovat konfrontaci znalců (např. jednání mezi znalci). To se provádí za účelem vyřešení problémů ve sporných oblastech, ovšem při nalezení společného řešení, tzv. „znalecké dohodě“, nemusí být tato dohoda pro strany závazná. [18, 30]

Trestní řízení soudní, jakožto i postavení znalců v tomto řízení, je upraveno trestním procesním řádem (*Criminal Procedure Rules*). Otázkou ZP se ještě zabývá zákon o trestním soudnictví (*Criminal Justice Act*). Podle trestního procesního řádu „*se „znalcem“ rozumí osoba, která má podat nebo poskytnout znalecký důkaz pro účely trestního řízení, včetně důkazu o mentální způsobilosti vystupovat před soudem (fitness to plead) a také pro účely ukládání trestů (sentencing). Znalec má za povinnost pomoci soudu dosáhnout základního (převažujícího) cíle trestního řízení (overriding objective) poskytnutím objektivního a nezaujatého názoru na problémové otázky v rámci specializace znalce.*“ [18, s. 63-64]

Zaslání ZP soudnímu úředníkovi je nezbytné pro možnost využití takového důkazu před soudem. Na žádost druhé strany musí být kopie důkazu a všechny záznamy o měření, šetření, testech či pokusech, na kterých se zakládá ZP, předloženy žádající straně. ZP lze podle trestního procesního řádu za souhlasu soudce považovat za důkaz i přesto, že není doprovázen ústní výpovědí znalce. Soud může tak rozhodnout ovšem až po přezkoumání obsahu ZP a zároveň musí zvážit důvody, proč nemá být znalec vyslechnut. Vždy musí jednat v rámci spravedlivého procesu pro všechny strany. [18]

5.1.7 USA

Podobně jako v Anglii uplatňují USA model angloamerického právního systému a úprava jejich znalecké činnosti je naprosto odlišná od předchozích zmiňovaných států, s výjimkou Anglie. V USA panuje pro jiné státy nepředstavitelná volnost ve znalecké činnosti. Stejně jako v Anglii může být jako znalec k soudu přizvána jakákoliv osoba. Takovou osobou je samozřejmě někdo, kdo má odborné či jiné zvláštní znalosti, dovednosti, vzdělání a výcvik, ovšem oproti většině států nemusí být členem žádného seznamu registrovaných znalců (stejně jako v Anglii). Znalecká činnost v USA je

upravena federálním řádem o dokazování (*Federal Rules of Evidence*). Tento dokument usměrňuje znaleckou činnost před federálními soudy jak v řízení civilním, tak v řízení trestním. [2, 14, 18, 32]

Ačkoliv se v tzv. „common law“, tedy angloamerickém právu, nedělá zásadní rozdíl mezi svědkem a znalcem, ve federálním řízení v USA má znalec přece jen trochu specifičtější postavení oproti svědkům, jelikož součástí jeho výpovědi mohou být i vlastní názory na danou věc. Oproti tomu svědek může vypovídat jen o skutečnostech, nikoliv přednést vlastní názor. „*Znalec musí dodržet tři základní podmínky:*

a) Jeho výpověď se musí zakládat na dostatečných faktech anebo skutkových údajích.

b) Je výsledkem spolehlivých principů a metod.

c) Znalec spolehlivě použil principy a metody na skutkové okolnosti a údaje (fakta) daného případu.“ [2, 14, 18, s. 104-105]

Zcela na vlastní uvážení si strany zúčastněné v soudním řízení mohou přibrat znalce. V USA se tento proces nazývá tzv. „expert shopping“, kdy si strany vybírají nejvhodnějšího znalce z nabídky. Účel je tedy vybrat obecně řečeno nejpřesvědčivějšího svědka s odbornými znalostmi (znalce), a ne např. nejlepší odborníka z daného oboru. Přestože má znalec za úkol podpořit argumentaci strany, která si ho najala, měl by i přes tuto skutečnost působit před soudem objektivně a neutrálně. Jelikož se v USA uplatňuje tzv. „sporný model řízení“, musí právní zástupce strany, která si najímá znalce, připravit tuto osobu na křížový výslech. Sporným modelem řízení rozumíme to, že postup a průběh jednání ovládají strany. Jedna strana se snaží za pomoci křížového výslechu znevěrohodnit znalce druhé strany, a jelikož jsou v mnoha případech přítomni znalci obou stran, dochází často ke konfrontaci znalců, jelikož každý z nich zastává jiný názor. Z toho důvodu je výhodné, aby znalec působil co nejméně, jelikož soud se pak přiklání k jedné z verzí. [2, 14, 18, 32]

Znalec by i přes to, že je v jeho zájmu podpořit argumenty jedné strany, měl pomoci při posuzování odborných faktů, takže znalci k tomuto přispějí tím, že nabídnou

různá vysvětlení, z nichž si lze vybrat. Celá komunikace mezi stranou a přibraným znalcem, včetně té interní, podléhá zveřejnění. [18]

I v USA má soud samozřejmě právo přibrat jím vybraného znalce, ovšem díky uplatňování již zmiňovaného sporného modelu řízení se tak neděje příliš často. Nejčastěji se k tomuto kroku soud uchyluje v případě, že k posouzení odborné otázky nelze stoprocentně spoléhat na výpovědi znalců přibraných stranami z důvodu pochybnosti jejich objektivity, vzhledem k vazbám na jednotlivé strany. Jediné, co v tomto případě mohou strany učinit je, že i přes přítomnost znalce vybraného soudem si mohou přizvat i znalce vlastní a následně učinit křížový výslech znalce ustanoveného soudem, avšak volbu znalce zvoleného soudem nemohou nijak ovlivnit, ani zpochybnit. Při účasti znalce přibraného soudem a znalců přibraných stranami je na soudu, kdo bude vypovídat jako první, ale většinou se soud rozhodne pro pořadí takové, že jako první vypovídají znalci stran a až poté znalec soudu, jelikož má tak možnost oba dva ZP znalců přibraných stranami zpochybnit a poukázat na jejich slabé stránky. [18, 32]

5.2 Porovnání

Rozbor situace v jednotlivých státech poukazuje na některé výrazné odlišnosti, ať už mezi jednotlivými státy či mezi odlišnými právními systémy (viz tabulka 1, tabulka 2).

Tabulka 1 – Porovnání základních otázek znalecké činnosti v ČR se státy s kontinentálním systémem práva
Zdroj: [vlastní]

-	ČR	Německo	Rakousko	Polsko	Francie
Systém práva	kontinentální	kontinentální	kontinentální	kontinentální	kontinentální
Základní legislativní úprava	Zákony Vyhláška	Jednotlivé procesní normy	Zákon	Vyhláška Zákony	Zákony Dekret Nařízení
Seznamy znalců	Ano	Ano (certifikovaní znalci)	Ano	Ano	Ano
Kdo jmenuje znalce	Ministr spravedlnosti, předseda krajského soudu	Prokurátor, soudce	Předseda soudu	Předseda oblastního soudu	Apelační a kasační soudy
Doba funkce	neomezená	5 let	5 let, možnost prodloužení o 10 let	5 let	5 let (+ dvouletá zkušební doba)
Kdo přibírá znalce	OČTŘ, jednotlivé strany sporu	Soud, strany sporu	Soud, strany sporu	Soud	Soud

Tabulka 2 - Porovnání základních otázek znalecké činnosti v ČR se státy s angloamerickým systémem práva
Zdroj: [vlastní]

-	ČR	Anglie	USA
Systém práva	kontinentální	angloamerický	angloamerický
Základní legislativní úprava	Zákony Vyhláška	Procesní řády, protokol	Federální řád
Seznamy znalců	Ano	Ne	Ne
Kdo jmenuje znalce	Ministr spravedlnosti, předseda krajského soudu	Soud (ad hoc)	Soud (ad hoc)
Doba funkce	neomezená	neomezená	neomezená
Kdo přibírá znalce	OČTR, jednotlivé strany sporu	Strany sporu, soud	Strany sporu, soud

5.2.1 ČR x Francie

Ze všech vybraných států uplatňujících kontinentální evropské právo (ČR, Německo, Rakousko, Polsko, Francie) má nejrigidnější úpravu znalectví Francie. Oproti ostatním státům, z nichž některé nemají znaleckou činnost upravenou ani samostatným zákonem (např. Německo), je ve Francii uplatňována řada dokumentů legislativních dokumentů. [2, 14, 28]

V ČR i Francii je uplatňován stejný systém práva a i postavení znalce před soudem a využití znalců v soudních řízeních má podobné znaky, přesto lze v obou systémech najít značné odlišnosti. V obou zemích jsou vedeny seznamy znalců, ve Francii se dokonce rozdělují na seznamy znalců pro apelační a pro kasační soudy. Znalce v ČR jmenuje ministr spravedlnosti, popřípadě předseda krajského soudu. Ve Francii mají tyto úkony na starost soudy a žádost se podává prostřednictvím prokurátorů. [2, 14, 18, 28]

Další rozdíl najdeme hned v podmínkách pro zapsání do seznamu, kdy ve Francii existuje horní věková hranice (70 let). Další odlišností je i doba, na kterou jsou znalci jmenováni do funkce. V ČR je doba jmenování neomezená, tudíž je funkce znalce de facto doživotní, zatímco ve Francii je znalec nejprve povinen absolvovat dvouletou zkušební lhůtu a až poté může být zapsán na dobu 5 let (týká se apelačních soudů). Pokud je znalec na seznamu znalců pro apelační soudy alespoň 3 po sobě jdoucí roky, může být zapsán do seznamu i pro kasační soudy, a to na dobu 7 let. I komise, která rozhoduje o vyřízení žádosti na zapsání do seznamu znalců, má ve Francii určitou lhůtu, během které musí vydat rozhodnutí, a to 2 roky. V ČR žádné časové omezení pro rozhodnutí komise o schválení či zamítnutí žádosti neexistuje. Francouzští znalci registrovaní v seznamu znalců nosí titul tzv. „znalec schválený apelačním (kasačním) soudem“. [2, 14, 18, 28]

Francouzská úprava znaleckého systému nepovoluje přibrání znalce do trestního řízení nikomu jinému, než soudu. Oproti tomu v ČR má možnost přibrat znalce k soudu jakákoliv strana soudního procesu nebo OČTŘ (PČR, státní zástupce, soud). Odměna pro znalce, tzv. znalečné, je v české úpravě pevně daná pro všechny obory stejně, zatímco ve Francii se liší podle oboru a je vypočítávána na základě vzorců. [2, 14, 18, 19, 28]

5.2.2 ČR x Německo

Německá úprava znalecké činnosti je oproti naší rozdílná již v základu, a to v legislativní úpravě. Zatímco v ČR se znalectví věnuje samostatný zákon, k němu vydaná vyhláška a i např. trestní řád, v Německu žádná jednotná úprava expertizní činnosti neexistuje. Upravují jí pouze procesní normy, které jsou rozdílné pro různé druhy řízení před soudem. [2, 14, 18]

Širší pojetí mají v Německu i seznamy znalců. Nejedná se o klasické seznamy znalců, ale jsou vedeny formou tzv. certifikovaných znalců (podrobněji popsáno

v kapitole 5.1.2). Zatímco v ČR může znalec před soudem vystupovat jako znalec, nebo jako svědek, v Německu je až na výjimečné právní úpravy ke znalci přístupováno většinou jako ke svědkovi. Experti vykonávající znaleckou činnost v Německu mají výhodu v tom, že mohou být na místě činu, provádět vlastní ohledání místa a zajišťovat stopy, zatímco v ČR má toto na starost policejní orgán a znalec zpracovává ZP pouze o věcech, kterým nebyl přítomen. [2, 14, 18]

5.2.3 ČR x Rakousko

Rakouská úprava je velmi podobná úpravě sousedního Německa, i zde však nalezneme odlišnosti. Na rozdíl od Německa a shodně s Českem je rakouský systém znalectví upraven samostatným zákonem. Po splnění náročných kritérií je znalec zapisován do seznamu znalců na dobu 5 let s možným prodloužením o 10 let, ovšem po opětovném prokázání znalostí v daném oboru, což je opět odlišnost od českého systému. Navíc Rakousko neumožňuje zapsání do seznamu znalců institucím a vědeckým ústavům. Stejně jako v Německu je oproti ČR znalec před soudem výhradně veden jako svědek. [2, 14, 28]

V podmínkách pro zapsání do seznamu znalců jsou mezi Rakouskem a ČR patrné výchyly. Jedná se zejména o povinnou desetiletou (v případě vysokoškolského vzdělání pětiletou) praxi v oboru a o nutnost pojištění pro případ vzniku škody v souvislosti se znaleckou činností. Tyto dva požadavky musí splňovat žadatelé o zápis do registru znalců v Rakousku. [2, 14, 17, 28]

5.2.4 ČR x Polsko

Velmi podobná našim poměrům je polská úprava znaleckého dokazování. Obdobně jako v ČR je legislativně činnost znalců upravena jednotně, a to vyhláškou, trestním řádem a občanským řádem. Předseda oblastního soudu jmenuje polské znalce do funkce na dobu 5 let a jednou z podmínek, kterou musí žadatel splnit, je spodní věková hranice 25 let, což je odlišné od ostatních zmiňovaných států. Soudním znalcem uvedeným do seznamu může být v Polsku na rozdíl od ČR pouze fyzická osoba. Polská úprava ale i přes to připouští znaleckou činnost ústavů, ovšem s tím rozdílem, že jsou ustanoveny pro každý soudní spor a nejsou na seznamu znalců. [2, 14, 18]

Stejně jako u nás jsou v Polsku znalci před soudem ve dvojím postavení, a to znalec a svědek. Jako znalec vystupuje osoba, která ZP vypracovala, a jako svědek vystupuje osoba, která byla pouze přítomna šetření. Polský právní systém povoluje ZP i od jednotlivých stran soudního řízení, ovšem je pouze na rozhodnutí soudu, jakou váhu bude takovým ZP přikládat. Pokud ZP neobsahuje odpovědi na všechny zadané otázky a neobsahuje řádné odůvodnění, nemůže se v Polsku považovat za platný. [2, 14, 18]

5.2.5 ČR x Anglie

Zásadní rozdíly mezi ČR a Anglií vyplývají z odlišného právního systému, kdy v ČR je aplikován systém kontinentálního práva, zatímco v Anglii je uplatňováno právo angloamerické. Oproti ostatním evropským zemím panuje v Anglii naprostá volnost v souvislosti se znaleckou činností. Anglickou právní úpravu nalezneme zejména v civilním a trestním procesním řádu a protokolu týkajícím se znalecké činnosti. Přibírání znalců se v Anglii děje zásadně z iniciativy jedné ze stran sporu, nikoliv ze strany soudu. Avšak přibírání znalců najímaných stranami může proběhnout pouze za souhlasu soudu, který může přibírání znalce odmítnout (např. z důvodu menších finančních nákladů na soudní řízení). [2, 14, 18, 30]

V Anglii neexistují ani žádné seznamy znalců, tudíž může být jako znalec přibrána jakákoliv osoba, samozřejmě s patřičnými znalostmi v dané problematice. Ačkoliv jsou znalci najímáni a placeni stranami, mají povinnost vůči soudu. Vzhledem k absenci seznamů znalců nejsou znalosti experta předem známy a posuzují se až před soudem a záleží výhradně na soudci, zda uzná odbornou způsobilost dané osoby. V případě, že si znalce najmou obě strany sporu, může soud ustanovit jednoho společného znalce, kterého pověří vyhotovením ZP, což často vede k efektivnějšímu rozhodnutí a snížení finančních nákladů. [2, 14, 18, 30]

5.2.6 ČR x USA

Poměry v USA jsou díky shodnému právnímu systému velmi podobné, ačkoliv se v některých věcech mírně rozcházejí. Legislativně je znalectví upraveno pouze ve Federálním řádu o dokazování. Ani v USA neexistují seznamy znalců a jejich přibírání k soudnímu řízení je ještě o něco specifitější. Jednotlivé strany si z dostupných znalců volí ne vždy např. největšího odborníka, ale odborníka s nejpřesvědčivějším

vystupováním (systém tzv. *expert shopping*). Děje se tak z důvodu, že v USA je aplikován tzv. sporný model řízení, kdy řízení před soudem vedou strany sporu a snaží se znevěrohodnit znalce druhé strany a naopak. Dále je třeba zmínit, že jmenování znalcem je v rámci USA oproti kontinentálnímu právu, a tudíž i oproti ČR, velmi zjednodušená - znalci jsou soudcem uznáni způsobilými vždy ad hoc, po zvážení jejich dostatečné odbornosti, a to bez nutnosti předchozí registrace v jakémkoliv seznamu znalců, nebo splnění znalecké zkoušky. [2, 14, 18, 32, 33]

Ačkoliv jsou znalci převážně přibíráni stranami řízení a ne soudem, i když soud takovou možnost má, mají povinnost být objektivní. I znalce ustanoveného soudem mohou pak jednotlivé strany podrobit křížovému výslechu, čímž se snaží zpochybnit jeho tvrzení. Záleží pouze na soudu, který znalec se mu bude jevit jako nejpřesvědčivější a ke které straně se přikloní. Znalec má před soudem v USA výhodu oproti svědkům v tom, že může přednášet vlastní domněnky a názory. [2, 14, 18, 32]

5.2.7 Pozitiva a negativa jednotlivých právních úprav

Výsledkem analýzy úprav znaleckých činností ve vybraných státech a komparace rozdílů mezi jednotlivými zeměmi je zjištění rozdílů v jednotlivých úpravách. Rozdíly plynou zejména z odlišných právních systémů uplatňovaných v daných státech (kontinentální právo vs. angloamerické právo), ale i mezi státy s totožným právním systémem lze pozorovat patřičné odlišnosti. Na jednotlivé prvky ve znaleckém dokazování každého státu lze pohlížet různě.

Do tabulky 3 jsou zaneseny pozitiva a negativa dle mého vlastního úsudku. Obecně vyplývá, že jsem shledal kvalitnějšími úpravy znaleckého dokazování ve státech s kontinentálním systémem práva, ovšem ani ty nejsou bez chyb. Uspořádání znalecké činnosti v ČR osobně řadím mezi méně povedené oproti ostatním zmiňovaným evropským státům. Naopak mezi nejlepší bych zařadil legislativní úpravu Francie a situaci ohledně znalectví v Rakousku. V zemích s angloamerickým právním systémem jsem i přes pár pozitiv našel spíše negativní prvky.

Tabulka 3 - Pozitiva a negativa jednotlivých právních úprav Zdroj: [vlastní]

-	Pozitiva	Negativa
ČR	- rozlišení ZP a OV - seznamy znalců i pro ústavy	- neomezená doba funkce - neurčitost legislativní úpravy - nízká výše znalečného - nízké sankce za přestupky
Německo	- povinnost soudu přibrat znalce vybraného oběma stranami - znalec má kompetence zajišťovat stopy na místě činu	- nejednotná legislativní úprava - složité registry znalců - nadřazenost znalce přibraného soudem
Rakousko	- povinnost pojištění na náhradu škod vzniklých při znalecké činnosti - posuzování způsobilosti znalců odbornou komisí	- nadřazenost znalce přibraného soudem - relativně dlouhá doba výkonu funkce (5 let, prodloužení až o 10 let)
Polsko	- spodní věková hranice 25 let - znalec nemůže odmítnout provedení úkonů	- znalecké ústavy nejsou zapisovány do seznamů - soud přisuzuje různou váhu posudkům znalců
Francie	- propracovaná legislativa - přísné požadavky pro výkon funkce znalce - zkušební lhůta ve funkci (2 roky)	- strany sporu nemohou přibrat znalce - riziko neschválení neregistrovaného znalce žalobním senátem
Anglie	- odbornost znalce je posuzována vždy u každého případu	- neexistuje seznam znalců - soud může odmítnout přibrání znalce - znalci jsou přibráni převážně stranami -> hrozí neobjektivnost ZP
USA	- znalec má u soudu větší pravomoci než svědek - možnost křížového výsledku znalců - komunikace mezi znalcem a stranou je veřejná	- neexistuje seznam znalců - znalci jsou přibráni převážně stranami -> hrozí neobjektivnost ZP

6 DISKUZE

Hlavním úkolem praktické části této práce je komparace znalecké činnosti v ČR a ve vybraných státech Evropy a USA, na základě provedené analýzy znalecké činnosti v jednotlivých státech. Kapitola 5.1 tedy obsahuje v podkapitolách 5.1.1 – 5.1.7 analýzu situace ohledně znalectví v jednotlivých zemích a na ní navazuje kapitola 5.2, kde jsou nejprve rozdíly v jednotlivých právních úpravách zaneseny do tabulek 1 a 2, a v podkapitolách 5.2.1 – 5.2.6 jsou zmíněné tabulky doplněny slovním porovnáním situace v ČR se situací v ostatních státech.

Vzhledem k zjištění, že znatelné rozdíly plynou z různých forem právních systémů, bude se hlavní porovnání týkat odlišností z toho vyplývajících. Abychom mohli porovnávat pozitiva a negativa způsobů, jakými je znalecká činnost v jednotlivých porovnávaných státech právně upravena, musíme nejprve vzít na vědomí, že porovnávané státy jsou vzhledem k systému práva, který je na jejich území uplatňován, rozděleny do dvou skupin. Jde o státy, na jejichž území je uplatňován právní systém kontinentálního práva, a státy, na jejichž území je uplatňován právní systém angloamerického práva.

Po provedené komparaci, která je blíže popsána v kapitole 5.2 *Porovnání*, můžeme konstatovat následující:

a) K otázce základní legislativní úpravy bylo zjištěno, že všechny státy v obou skupinách mají výkon znalecké činnosti upravený platnými právními normami.

b) Co se týče toho, zdali jsou znalci v jednotlivých státech sdružováni do jakýchkoliv seznamů, bylo zjištěno, že u států, kde je uplatňováno kontinentální právo, jsou všichni znalci zapsáni do seznamu znalců, a to na základě zákonných norem. U států ze skupiny angloamerického práva tomu tak na centrální úrovni není. Dochází zde pouze k sdružování znalců do soukromých znaleckých kanceláří.

V tomto bodě považuji za lepší způsob, jakým je tato problematika řešena, ten u skupiny států kontinentálního práva. To zejména z důvodu deklarování dostatečné odbornosti znalce jeho zápisem do tohoto seznamu. Jak bylo popsáno v kapitole 5.2, k zápisu do seznamu znalců musí znalec v jednotlivých státech prokázat určitou odbornost a musí být jmenován znalcem. Jelikož státy ze skupiny angloamerického práva

nekladou na znalce tuto povinnost, je vždy na soudu, aby posoudil odbornost daného znalce pro daný případ, což může teoreticky vést v krajním případě až k ustanovení nekompetentní, popřípadě jinak závadné osoby do postavení znalce.

c) V problematice toho, kdo jmenuje znalce, můžeme konstatovat, že u států ze skupiny kontinentálního práva je to vždy osoba nebo instituce z oblasti soudnictví, zpravidla předseda soudu, prokurátor, nebo soud jakožto instituce. U států ze skupiny angloamerického práva je situace obdobná - jmenování provádí soudce. Nicméně velký rozdíl je zde v době, kdy k jmenování došlo. Zatímco u států z první skupiny dochází ke jmenování znalce v době předcházející jeho reálné využití (zpravidla po splnění všech zákonných podmínek), tak u států z druhé skupiny je tomu tak až v rámci soudního řízení, a to po posouzení způsobilosti dané osoby k výkonu znalecké činnosti ze strany soudce, což může vést k obdobným potížím, jako u předchozího bodu (případná závadnost osoby znalce). Proto považuji úpravu kontinentálního právního systému za lepší.

d) Ohledně doby jmenování znalce vyplývá z analýzy situace v jednotlivých zemích fakt, že u států ze skupiny kontinentálního práva je vždy doba výkonu znalecké činnosti časově omezená (vyjma ČR), zpravidla na dobu pěti let s možností dalšího prodloužení. U států z druhé kategorie není výkon znalecké činnosti časově omezen, nicméně je potřeba říct, že u těchto států znalec musí být vždy ad hoc vyhodnocen soudcem jako způsobilý k výkonu znalecké činnosti.

Z toho důvodu považuji úpravu v kontinentálním právním systému za horší, a to zejména z důvodu možné rigidity u osob znalců, kteří jsou jmenováni na delší časové období a kteří nemusí následně prokazovat aktuálnost svých postupů a názorů vždy v rámci nového soudního řízení. I když v rámci ČR není doba jmenování znalce časově omezena, vzniká zde obdobný problém s možnou rigiditou jako u ostatních států ze skupiny kontinentálního práva, jelikož stejně jako znalci z ostatních zemí, nemusí následně prokazovat aktuálnost svých postupů a názorů vždy v rámci nového soudního řízení.

e) Z hlediska toho, kdo přibírá znalce k soudnímu řízení, nebyly u obou skupin zjištěny zásadní rozdíly - jedná se vždy o některý z OČTR nebo o strany sporu.

Obecně se dá konstatovat, že jsem více pozitiv našel v právních úpravách zemí s kontinentálním systémem práva. Z těchto zemí se za nejzdařilejší úpravu znalectví považuje ta francouzská, avšak každá země má své klady a zápory. Francie má zápis na seznam znalců, jako jediná země ze všech zmiňovaných, omezen i horní věkovou hranicí, a to 70 let. Doba zapsání do seznamu je 5 let, ovšem až po dvouleté zkušební lhůtě, což se mi jeví jako celkem zdařilé. Dalším pro mě pozitivním prvkem je postup při vyřizování žádosti o zapsání do seznamu znalců, jelikož ve Francii je posuzována i pověst a případná podnikatelská činnost, která by mohla zapříčinit střet zájmů, což je dle mého názoru velmi podstatné. Oproti ostatním státům je zde však odlišné přibírání znalců, poněvadž znalec může k soudnímu řízení přizvat pouze soud, zatímco strany sporu tuto možnost nemají, což považuji za poněkud nmoderní. [2, 14, 18, 28]

Německou nevýhodou je z mého hlediska absence jednotné legislativní úpravy. I seznamy znalců jsou dle mého názoru zbytečně složitě uspořádány. Jednou z možných inspirací pro systém v ČR by mohla být, po vzoru Německa, povinnost soudu přibrat znalce, na kterém se dohodly obě dvě strany sporu. Na druhou stranu, pokud jsou znalci přibraní jednotlivými stranami sporu a ne soudem, mají jejich posudky před soudem menší hodnotu, než od znalce určeného soudem. Velké pozitivum ve znalecké činnosti našich sousedů je dle mého možnost znalce být na místě činu a zajišťovat stopy. Oproti české úpravě, kde má ohledání místa činu a zajištění stop v gesci policejní orgán, jsou němečtí znalci ve výhodě, jelikož posuzují událost, u které byli přítomni. [2, 14, 28]

I z Rakouska, které má právní úpravu podobnou té německé, by se daly převzít určité prvky, a to např. povinnosti, které musí znalci splňovat, aby mohli být zapsáni na seznam znalců, jako je povinná desetiletá praxe nebo povinnost pojištění na škodu vzniklou v souvislosti s výkonem znalecké činnosti. Dalším kladem je i to, že komise, která rozhoduje o zapsání žadatele do seznamu znalců, je tvořená i odborníky z daného oboru, takže může být relevantně posouzeno, zda žadatel splňuje odbornou způsobilost. Mezi negativa rakouské právní úpravy bych zařadil, nadřazenost znalce přibraného soudem nad znalcem přibraného stranou sporu, obdobně jako je tomu v Německu, a poněkud dlouhou dobu jmenování do funkce, která činí 5 let, a může být prodloužena až o 10 let. Tento zápor zmírňuje jen to, že znalec při prodloužení lhůty pro výkon znalecké činnosti musí být řádně přezkoumán a hodnotí se jeho dosavadní práce ve funkci znalce. [2, 14, 28]

Polsko má téměř identickou úpravu znalectví jako ČR. Jeden z rozdílů najdeme v podmínkách pro uvedení do seznamu znalců, jelikož v Polsku může být znalcem fyzická osoba starší 25 let, což ovšem nepovažuji za úplně výrazné pozitivum. Na seznamu znalců mohou být uvedeny pouze fyzické osoby. I přes to jsou znalecké ústavy jako znalci povoleni, ovšem jen v určitých případech, a k soudnímu řízení jsou vždy přibírány ad hoc. [2, 14, 18]

V Anglii a v USA jsem oproti ostatním státům nenašel tolik pozitiv, leč některá zde jsou. Ačkoliv v těchto dvou státech neexistují seznamy znalců, přináší to s sebou jednu výhodu, a to že znalec musí být vždy ad hoc schválen soudem, takže je jeho způsobilost k výkonu znalecké činnosti posuzována vždy aktuálně. Na druhou stranu však osobou uznanou jako znalec nemusí být žádná osoba ze seznamu ověřených znalců, takže se takovýmto znalcem může stát v krajních případech i osoba nekompetentní k výkonu takové funkce. Určitou nevýhodou pro strany sporu je dle mého názoru i skutečnost, že soud v Anglii může odmítnout přibrání znalce k soudnímu řízení, což může vést ke zkrácení soudního řízení a tím pádem i k menším finančním nákladům. [2, 14, 18]

Ohledně úpravy znalecké činnosti v ČR jsou moje názory rozporuplné. Za největší nedostatek v naší právní úpravě považuji již zmíněnou neomezenou dobu, na kterou jsou znalci zapisováni do seznamu znalců. Ačkoliv jsem v tomto ohledu jako lepší vyhodnotil úpravu v zemích s angloamerickým systémem práva, ostatní země s kontinentálním systémem práva mají dobu jmenování alespoň omezenou, zpravidla na 5 let. Ač mají znalci možnost se po uplynutí této doby nechat opakovaně zapsat do seznamu znalců, musí alespoň splnit opětovné zkoušky a podrobit se přezkumu jejich odbornosti. V ČR bohužel nic takového není a dle mého názoru to pro kvalitu znalecké činnosti není dobře.

Stejného názoru je např. prof. Vladimíra Dvořáková, předsedkyně vysokoškolské Akreditační komise, která prohlásila: *„Dostanu-li stanovisko třeba... z expertních pracovišť, které mají pravomoci poskytovat odborné posudky pro soudy, předpokládám, že jde o skutečně odborné stanovisko, ale ono to tak být vůbec nemusí. Dovedeme si vůbec představit, že tatáž osoba požádá o stanovisko „vědecké pracoviště“, tam si ho napíše a s podpisem ředitele pak předloží jako argument u soudu? Nebo že u soudu argumentuje na základě „odborných“ textů, které si pod jinými jmény sama napsala? Nebo že instituce může poskytovat znalecké posudky, aniž by disponovala patřičnými laboratořemi a stálým personálem? A přitom zjistíte, že ve všech takovýchto institucích, které jinak fungují*

standardně, se objevuje stejný okruh lidí, kteří mají obchodní, partnerské a jiné vztahy na určité okruhy lidí v politice?“ [34]

Názorů, jako je tento, se objevuje velké množství. Čím je zapříčiněna tato kritika soudního znalectví v ČR? Např. nedostatečná odbornost ZP může pramenit z relativně mírných sankcí za přestupky spáchané v souvislosti s výkonem znalecké činnosti. To by mohl změnit připravovaný nový zákon o znalcích a tlumočnících, který má vejít v platnost na začátku roku 2021 a který nahradí zákon 36/1967 Sb. o znalcích a tlumočnících, který je poněkud zastaralý. Tento zákon bude definovat větší množství typů přestupků, které je možno spáchat, a také větší sankce při spáchání daných přestupků. [35]

Ani návrh nového zákona, který má zlepšit kvalitu znalecké činnosti v ČR, se však neseťkává jen s kladnými ohlasy. Např. JUDr. Ing. Lukáš Křístek MBA ho komentuje takto: *„V nadsázce můžeme hovořit o zákoně proti znalcům. Znalcům vzniká mnoho nových povinností, formalistických povinností. Znalecká činnost se pro znalce a znalecké kanceláře (soukromoprávní znalecký ústav) formalisticky zpřísňuje. Stručně řečeno „je to samý bič a žádný cukr“. Zákon znalcům nijak nepomáhá k tomu, aby psali kvalitnější posudky. Navíc zákon favorizuje znalecké ústavy (veřejnoprávní znalecký ústav). Přestože soud hodnotí důkazy (i znalecké posudky) volně, zákon staví ústavy do role kvalifikovanějších.“ [35]*

Dle mého by zpřísnění sankcí mohlo vést k tomu, že znalci budou mít větší motivaci, aby svoji práci odváděli co nejprecizněji. V tomto ohledu je však další velký problém, a to je poměrně nízká odměna, tzv. znalečné. Zatímco průměrná mzda v ČR stoupá, výše odměny za znaleckou činnost se téměř 20 let nezměnila, a tak experti ani nemají motivaci k tomu stát se znalcem a účastnit se soudních řízení. V ČR je stanovena odměna za výkon znalecké činnosti 100-350 Kč za hodinu, což je v dnešní době dle mého názoru opravdu nízká částka. Ostatně i tuto mou domněnku potvrzují slova několika odborníků z praxe, z nichž jsem vybral názor soudního znalce Jiřího Pokory, který komentuje krátce slovy: *„Za sto korun dnes nenajmete ani ukrajinského kopáče na stavbu.“ [36]* Ovšem stejně tak jako zvýšení sankcí, by nový zákon měl s sebou přinést i zvýšení odměn. [36]

Ačkoliv nedokážu danou situaci posoudit tak dobře, jako odborníci z praxe, z mého pohledu by se znalecká činnost neměla zlepšovat jen za pomoci zvýšení sankcí v případě spáchání přestupku při výkonu znalecké činnosti. Základním pilířem by mohlo dle mého názoru být to, že by v komisi, před kterou znalec dokazuje své odborné znalosti, měli být přítomni odborníci, kteří se v daném odvětví orientují. Odbornost znalců by měla být pravidelně kontrolována namísto neomezené doby výkonu funkce znalce. Detailnější výběr znalců a přísnější podmínky pro jejich jmenování by v kombinaci s pravidelnou kontrolou a možností přezkoušení mohly být účinným nástrojem pro zkvalitnění znalecké činnosti u nás.

Jak vyplývá z obsahu diskuze, ve státech, ve kterých je uplatňován kontinentální systém práva, jsem našel více pozitiv v úpravě znalecké činnosti, než ve státech s angloamerickým systémem práva. Přesto se i v zemích s angloamerickým právem, které jsou popisovány v této práci, tj. Anglie a USA, najdou některé výhody oproti druhé skupině.

V ČR je znalecká činnost dosti kritizována a lze v ní najít poněkud slabá místa. Neurčitost legislativy v otázkách podmínek pro jmenování znalcem je podle mého názoru jedním z hlavních nedostatků, od kterého se pak odvíjí ostatní problémy. Výkon znalecké činnosti je na neomezenou dobu, takže znalosti znalce nadále nejsou přezkoumávány. Odbornost a praxe v oboru jsou podle mě základními předpoklady pro funkci znalce, avšak pokud jsou tyto dvě vlastnosti přezkoumávány neodbornou komisí, která nemá šanci se vyznat v odborné problematice daného oboru, nemůže být relevantně usouzeno, zda je žadatel způsobilý k plnění funkce znalce.

V kombinaci s mírnými sankcemi, které jsou ustanoveny za přestupky při znalecké činnosti, není téměř žádná motivace k tomu, aby byl ZP vypracován kvalitně a včas. Stejně tak nízké odměny nemotivují nové zájemce k tomu, aby se ucházeli o místo na seznamu znalců. Situaci by mohl změnit připravovaný nový zákon o znalcích a tlumočnících, ovšem i ten s sebou přináší mnoho rozporu a je často kritizován, např. z úst JUDr. Ing. Lukáše Křístečka MBA, který zastává názor, že: *„Zákon nepřiláká nové zájemce o činnost. Už stávající zákon neláká nové adepty. Staří znalci budou rychleji odcházet. Důvodem je právě návrh zákona, který předpokládá nárůst administrativy, ukládá tvrdé lhůty pro formalismy, elektronizaci on-line, odosobnění, povinné pojištění.“*

[35] Až čas ukáže, zda nový zákon přinese pozitivní či negativní změnu do situace

ohledně znaectví a zda se podaří vymýtit některé negativní prvky, které z naší právní úpravy vyplývají. [35]

7 ZÁVĚR

V této práci jsem se věnoval tématu Kriminologická expertizní činnost v rámci Policie České republiky. Expertizní, neboli znalecká činnost, je jedním z hlavních pilířů práce kriminalistů a je nenahraditelným pomocníkem při odhalování a objasňování trestné činnosti.

Cílem této práce bylo v teoretické části seznámit čtenáře s významem expertizní činnosti pro práci policie, dále s historií kriminalistiky a znalecké činnosti jak ve světě, tak na našem území. Dále se věnuje základní platné legislativě, která upravuje znaleckou činnost v ČR. Ve zbytku teoretické části jsou popsány jednotlivé činnosti, které jsou na našem území prováděny v rámci znaleckých pracovišť.

Praktická část se týkala analýzou současného stavu znalecké činnosti ve vybraných státech EU a v USA. Na základě získaných informací byla provedena komparace poměrů v ČR a v jednotlivých státech, kde se poukazuje zejména na rozdíl mezi kontinentálním a angloamerickým právem, z čehož plynou znatelné odlišnosti. V následné diskuzi jsou pak dle vlastního názoru uvedeny klady a zápory jednotlivých právních úprav, které jsou porovnány s názory odborníků z této oblasti.

Věřím, že se mi dané téma podařilo kvalitně zpracovat a že čtenáře zaujme. Znalecká činnost je velmi zajímavým odvětvím kriminalistiky a je obdivuhodné, co vše dnes věda dokáže. Za pomoci různých metod, které jsou zde uváděny, dochází dnes a denně k objasňování spáchané trestné činnosti. I z tohoto důvodu jsem si tuto problematiku vybral jako téma své bakalářské práce a splněním vytyčených cílů se mi podaří zájemce o toto téma zasvětit do problematiky znalecké činnosti.

8 SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ZP	Znalecký posudek
PČR	Policie České republiky
OKTE	Odbor kriminalistické techniky a expertíz
ČR	Česká republika
USA	Spojené státy americké
OČTŘ	Orgány činné v trestním řízení
SNB	Sbor národní bezpečnosti
KÚ	Kriminalistický ústav
ČSFR	Česká a Slovenská Federativní Republika
FMV	Federální ministerstvo vnitra
KŘP	Krajské ředitelství policie
OV	Odborné vyjádření

9 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] VICHLENDÁ, Milan. *Kriminalistika* [online]. Karviná: Střední odborná škola ochrany osob a majetku, 2011 [cit. 2020-05-11]. Dostupné z: <https://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/kriminalistika.pdf>
- [2] CHMELÍK, Jan a kol. *Místo činu a znalecké dokazování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005. ISBN 80-86898-42-3.
- [3] STRAUS, Jiří a kol. *Dějiny československé kriminalistiky slovem i obrazem*. Praha: Police history, 2003. ISBN 80-86477-18-5.
- [4] VANĚČEK, Miloš. *Otisk daktyloskopie v dějinách* [online]. 2018 [cit. 2020-05-11]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/otisk-daktyloskopie-v-dejinach-6942605#&gid=asset&pid=4>
- [5] Modus operandi. *Wikipedie* [online]. [cit. 2020-05-11]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Modus_operandi
- [6] DLOUHÝ, Michal. Zločinec zpochybnil základy kriminalistiky. Stačil mu k tomu kousek skla. *IDNES* [online]. 2014 [cit. 2020-05-11]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/technet/vojenstvi/stoleti-cetnicke-kriminalistiky-michal-dlouhy-1850-1945-daktyloskopie.A140319_131541_vojenstvi_kuz/foto/KUZ521031_Obr06_Daktyloskopi ckkarta.jpg
- [7] Okénko do dějin kriminalistiky. *POLICIE ČR* [online]. [cit. 2020-05-11]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/okenko-do-dejin-kriminalistiky.aspx?q=Y2hudW09NQ%3d%3d>
- [8] MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva II.: Československá republika (1918-1939)*. Praha: Police history, 1999. ISBN 80-902670-0-9.
- [9] NĚMEC, Miroslav a kol. *Teorie a metodologie kriminalistiky pro magisterské studium I.: Aktuální problémy kriminalistické teorie*. Praha: ABOOK, 2018. ISBN 978-80-906974-1-6.
- [10] STRAUS, Jiří a František VAVERA. *Dějiny československé kriminalistiky slovem i obrazem II*. Praha: Police history, 2005. ISBN 80-86477-28-2.
- [11] MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva III.: Protektorát Čechy a Morava a Slovenský stát (1939-1945)*. Praha: Police history, 2001. ISBN 80-86477-01-0.

- [12] KRIMINALISTICKÝ ÚSTAV POLICIE ČR, kolektiv pracovníků a spolupracovníků Kriminalistického ústavu Policie ČR. *Kriminalistický ústav*. Praha: Tiskárna Ministerstva vnitra, 2018.
- [13] MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva IV.: Československo (1945-1989)*. Praha: Police history, 2011. ISBN 978-80-86477-55-8.
- [14] CHMELÍK, Jan. *Znalecké dokazování*. Praha: Policie České republiky, úřad vyšetřování pro ČR, 2001.
- [15] FRYŠTÁK, Marek a Zdeněk KREJČÍ. *Postavení znalce v trestním řízení*. Brno, 2009. ISBN 978-80-210-4955-0.
- [16] Zákon č. 141/1961 Sb. Zákon o trestním řízení soudním (trestní řád).
- [17] Zákon č. 36/1967 Sb. Zákon o znalcích a tlumočnících.
- [18] BĚLOHLÁVEK, Alexander J. a Renáta HÓTOVÁ. *Znalci v mezinárodním prostředí: V soudním řízení civilním a trestním, v rozhodčím řízení a investičních sporech*. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-395-0.
- [19] Vyhláška č. 37/1967 Sb. Vyhláška ministerstva spravedlnosti k provedení zákona o znalcích a tlumočnících.
- [20] Zákon č. 273/2008 Sb. Zákon o Policii České republiky.
- [21] Zákon č. 40/2009 Sb. Zákon trestní zákoník.
- [22] Kriminalistický ústav Praha. Závazný pokyn policejního prezidenta, 177/2018 ze dne 25. října 2018, *kterým se upravuje věcná, funkční a místní příslušnost znaleckých pracovišť Policie České republiky*.
- [23] Kriminalistický ústav Praha. Závazný pokyn policejního prezidenta č. 100/2018 ze dne 21. června 2018, *o kriminalisticko-technické činnosti Policie ČR*.
- [24] Kriminalistický ústav Praha. Závazný pokyn policejního prezidenta, 175/2016 ze dne 22. července 2016, *o odborné způsobilosti k vykonávání znalecké a kriminalisticko-technické činnosti*.
- [25] STRAUS, Jiří a kol. *Kriminalistika, kriminalistická technika: Pro kvalifikační kurs kriminalistických expertů*. 2. vydání. Praha. ISBN 80-7251-216-1.
- [26] *Obrazce a znaky kůže* [online]. [cit. 2020-05-11]. Dostupné z: http://krimi-spk.sweb.cz/02_exper/expertiz/02a_dakt/02a_kuze.htm
- [27] Kriminalistické identifikace: KRIMINALISTICKÁ TRASOLOGICKÁ EXPERTIZA. *POLICIE ČR* [online]. [cit. 2020-05-11]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/kriminalisticke-identifikace-618304.aspx?q=Y2hudW09Mw==>

- [28] POLÁČEK, Bohumil a Jan ATTIL. *Posudek znalce a podnik*. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-503-8.
- [29] Angloamerické právo. *Wikipedie* [online]. [cit. 2020-05-11].
Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Angloamerick%C3%A9_pr%C3%A1vo
- [30] Procedure rules: PART 35 - EXPERTS AND ASSESSORS. *Justice* [online]. [cit. 2020-05-11]. Dostupné z: <http://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil/rules/part35#IDASLICC>
- [31] Small claims court. *Wikipedia* [online]. [cit. 2020-05-11].
Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Small_claims_court
- [32] MATUROVÁ, Jana a Miroslav VALTA. Soudní znaleství v oboru bezpečnosti práce a požární ochrany: 3. část. *Znalecký ústav bezpečnosti a ochrany zdraví, z.ú.* [online]. 2015 [cit. 2020-05-11]. Dostupné z: <http://www.zuboz.cz/wp-content/uploads/2015/10/Soudn%C3%AD-znalestv%C3%AD-v-oboru-bezpe%C4%8Dnosti-pr%C3%A1ce-a-po%C5%BE%C3%A1rn%C3%AD-ochrany-%E2%80%933%C4%8D%C3%A1st.pdf>
- [33] Expert Witness. *Legal Information Institute* [online]. [cit. 2020-05-11].
Dostupné z: <https://www.law.cornell.edu>
- [34] MUSIL, Jan. Hodnocení znaleckého posudku. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. [cit. 2020-05-11].
Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/hodnoceni-znaleckeho-posudku.aspx>
- [35] PASEKOVÁ, Eva. Znalec Lukáš Křístek: Nový zákon je samý bič a žádný cukr. *Česká justice* [online]. 14.9.2019 [cit. 2020-05-18].
Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2019/09/znalec-lukas-kristek-novy-zakon-samy-bic-zadny-cukr/>
- [36] KUČEROVÁ, Tereza. Soudy ztrácejí znalce. Horší odměny než pro kopáče, teď půlmilionové pokuty. *IDNES* [online]. 13.2.2020 [cit. 2020-05-18].
Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/nedostatek-soudnich-znalcu-justice-znalci-ubyvaji-novy-zakon-o-znalcich.A200205_115613_domaci_kuce

10 SEZNAM POUŽITÝCH OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Francis Galton na antropometrické kartě.....	14
Obrázek 2 Dobová daktyloskopická karta.....	17
Obrázek 3 Základní typy markantů v daktyloskopických stopách.....	31
Obrázek 4 Charakteristické znaky na stopě obuvi.....	35

11 SEZNAM POUŽITÝCH TABULEK

Tabulka 1 Porovnání základních otázek znalecké činnosti v ČR se státy s kontinentálním systémem práva.....	58
Tabulka 2 Porovnání základních otázek znalecké činnosti v ČR se státy s angloamerickým systémem práva.....	59
Tabulka 3 Pozitiva a negativa jednotlivých právních úprav.....	64